VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

B A K A L Á Ř S K Á P R Á C E

2012 Lukáš Boček

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Mezinárodní studia - diplomacie

Veřejná diplomacie Spolkové republiky Německo v České republice

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor: Lukáš Boček

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Radka Druláková, Ph.D.

Prohlášení:
Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a vyznačil všechny citace z pramenů.

V Praze dne 11. května 2012 ……

podpis studenta

Poděkování:
Tímto bych chtěl poděkovat paní Mgr. Ing. Radce Drulákové, Ph.D. za vstřícný a trpělivý přístup, cenné připomínky a odborné rady při zpracovávání předkládané bakalářské práce. Můj velký dík patří také pracovníkům kulturního oddělení Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v Praze, paní Dr. Josefine Wallat a panu Svenu Hannßovi, a to za vřelé přivítání na ambasádě a poskytnutí rozhovoru. Za interview obohacující o nové pohledy bych chtěl poděkovat i řediteli pražského Goethe-Institutu, panu Dr. Heinrichu Blömekovi.

Abstrakt

Problematika veřejné diplomacie se v posledních letech stala často diskutovaným tématem vědců, politiků, ale i dalších skupin. Předkládaná bakalářská práce se věnuje veřejné diplomacii Spolkové republiky Německo, zejména pak německé veřejné diplomacii v České republice. První kapitola popisuje veřejnou diplomacii obecně a zabývá se také souvisejícími pojmy, jako jsou kulturní diplomacie a branding zemí. Druhá kapitola analyzuje německou veřejnou diplomacii a zaměřuje se na její současné trendy a proměny. Závěrečná kapitola zkoumá německou veřejnou diplomacii v České republice.

Klíčová slova: veřejná diplomacie, kulturní diplomacie, soft power (měkká síla), Německo, němčina, Česká republika

Abstract

The phenomena of public diplomacy has been lately discussed among scientists, politicians and other interested persons very intensively. This bachelor thesis is concerned with the German public diplomacy, especially the German public diplomacy in the Czech Republic. The first chapter gives a general description of public diplomacy and related topics, such as cultural diplomacy or national branding. The second chapter offers an analysis of the German public diplomacy and focuses on its current trends and changes. The last chapter investigates the German public diplomacy in the Czech Republic.

Key words: public diplomacy, cultural diplomacy, soft power, Germany, German language, Czech Republic

Obsah

Úvod 2

1. Veřejná diplomacie 4

    1.1 Veřejná diplomacie a související pojmy 4

    1.2 Soft power 8

    1.3 Charakter současné veřejné diplomacie 10

2. Německá veřejná diplomacie 14

    2.1 Přístup SRN k veřejné diplomacii a její cíle 14

    2.2 Prioritní státy a institucionální zajištění 16

    2.3 Změny v německé veřejné diplomacii 20

3. Německá veřejná diplomacie v České republice 23

    3.1 Cíle německé veřejné diplomacie v ČR 23

    3.2 Instituce zaměřené na veřejnou diplomacii 25

    3.3 Proměny německé veřejné diplomacie v ČR 28

Závěr 34

Seznam zkratek 36

Seznam použité literatury 37

Přílohy 40

Úvod

Veřejná diplomacie je dnes neodmyslitelnou součástí zahraniční politiky většiny (nejen) evropských zemí. Co se akademických kruhů týče, stala se v posledních letech poměrně často zpracovávaným tématem (např. Cull 2010, Melissen 2005, Taylor 2007) a postupně se dostává i do povědomí široké veřejnosti. Tomuto trendu se nikterak nevymyká ani Spolková republika Německo, která své veřejné diplomacii přikládá poměrně velkou pozornost, byť bychom v oficiálních německých dokumentech a prohlášeních hledali pojem veřejná diplomacie (*öffentliche Diplomatie*) marně. Přestože němečtí státníci občas používají anglický ekvivalent *public diplomacy*, vžilo se spíše označení zahraniční kulturní a vzdělávací politika (*auswärtige Kultur- und Bildungspolitik*), kterou lze chápat jako základní pilíř veřejné diplomacie Německa.

Předkládaná bakalářská práce se věnuje problematice veřejné diplomacie Spolkové republiky Německo, zejména pak německé veřejné diplomacii v České republice a jejím proměnám. Motivací k výběru tohoto tématu byl jednak autorův dlouhodobý zájem o německy mluvící země (studium germanistiky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a studijní pobyt v Kolíně nad Rýnem v zimním semestru akademického roku 2010/11), jednak snaha prohloubit si znalosti o fungování zahraniční politiky a diplomacie.

Cílem této práce je zmapovat současnou německou veřejnou diplomacii, analyzovat její proměny v posledních letech a zjistit, na kolik se shodují představy teoretiků i politiků o její ideální podobě s realitou, případně zjistit, jakým směrem by se měla v nejbližší budoucnosti ubírat.

Práce sestává celkem ze tří kapitol. První kapitola se zabývá veřejnou diplomacií obecně, snaží se definovat tento mnohoznačný pojem a vymezit jej vůči souvisejícím termínům (např. diplomacii kulturní či brandingu). Velká část kapitoly je pak věnována konceptu tzv. soft power, který rozvinul americký profesor Joseph Nye a jež se stává součástí moderní diplomacie. Zkoumán je také charakter veřejné diplomacie, její úkoly, cíle, důsledky a proměny. Kapitola vytváří obecnou půdu pro přiblížení konkrétní podoby veřejné diplomacie SRN v následujících dvou kapitolách.

Ve druhé kapitole je představena současná veřejná diplomacie SRN. Poznatky z první kapitoly jsou zde konkretizovány (např. co se cílů a prioritních zemí týče), důraz je kladen na institucionální zajištění veřejné diplomacie, současné trendy a otázky související s naším regionem. Obecné rysy německé veřejné diplomacie jsou dokreslovány na četných příkladech, které by měly přispět k lepšímu pochopení problematiky. Tato část také připravuje prostor pro následné srovnání veřejné diplomacie SRN obecně a veřejné diplomacie SRN v České republice.

Těžiště práce lze nalézt ve třetí kapitole, která se věnuje konkrétně veřejné diplomacii SRN v České republice. Společná historie a geografická blízkost obou států svým způsobem jedinečně formovaly vzájemné vztahy a ovlivnily současnou podobu německé veřejné diplomacie na našem území. Kapitola čtenáře seznamuje s cíly, institucionálním zajištěním a proměnami německé veřejné diplomacie v ČR. Z širokého spektra projektů a kulturních či vzdělávacích akcí jsou představeny zejména ty, na nichž lze dokumentovat současné trendy a změny v německé veřejné diplomacii, kterým se v obecné rovině věnovala již druhá kapitola; nechybí ani výhled do budoucna.

Práce čerpá z odborných publikací (monografie a sborníky české, německé i americké provenience) a článků z časopisů Mezinárodní politika, World Policy Journal a dalších periodik. Co se tištěné literatury k tématu týče, je třeba podotknout, že existuje jen několik málo českých publikací, které se věnují přímo veřejné diplomacii (komplexně jen Peterková 2008); ani situace na německém knižním trhu není o moc lepší (Schneider 2008, okrajově např. Kathe 2005). Na základě rešerší je téma dominantou amerických autorů. Cenný zdrojem však byly oficiální dokumenty německých úřadů a internetové stránky kulturních institucí a dalších organizací. Velkou nápomocí byla i korespondence s Velvyslanectvím SRN v Praze a následné rozhovory s pracovníky kulturního oddělení ambasády, paní Dr. Josefine Wallat a panem Svenem Hannßem, a také s ředitelem Goethe-Institutu v Praze, panem Dr. Heinrichem Blömekem (viz Příloha č. 2 a 3), z nichž všichni byli velmi vstřícní a otevření i nepříjemným dotazům.

1. Veřejná diplomacie

Veřejná diplomacie je součástí zahraniční politiky snad každého současného státu světa a zdá se, že její význam v poslední době roste (Taylor 2007: 53). Ačkoliv se tento pojem v moderním smyslu slova objevuje až v 60. letech 20. století (Cull 2010: 11), existovala veřejná diplomacie, byť ve značně odlišné formě, již ve starověku.[1]

1.1 Veřejná diplomacie a související pojmy

Dříve než si přiblížíme úkoly a cíle veřejné diplomacie, je žádoucí pokusit se veřejnou diplomacii vymezit, což není při počtu značně různorodých definic a často velmi rozdílného chápání tohoto pojmu jednoduchý úkol. V zásadě se ale „lze setkat se třemi základními významy tohoto pojmu, jak byly v minulosti používány na mezinárodní scéně." (Peterková 2008: 11). Veřejnou diplomacii lze chápat jako:

- protiklad diplomacii tajné
- veřejné záležitosti (public affairs)
- nástroj pro prosazování cílů zahraniční politiky v zahraničí

První význam (protiklad tajné diplomacii) je především spojován „se jménem amerického prezidenta Woodrowa Wilsona a s jeho 14 body na konferenci ve Versailles, kde odmítl tajné dohody. Paralelně užívaným pojmem je v tomto ohledu tzv. otevřená diplomacie." (Peterková 2008: 11).

V případě druhého pojetí (public affairs) jde o informování domácího obyvatelstva o zahraniční politice a diplomatických aktivitách vlády s cílem podnítit veřejnost ke spoluúčasti na aktivitách zaměřených do zahraničí. „V tomto ohledu jde zejména o důvěryhodnost předkládaných informací a názorů, kterou velmi silně podporuje právě sounáležitost domácího obyvatelstva." (Peterková 2008: 11). Nezastupitelnou roli důvěryhodnosti ve veřejné diplomacii obecně zdůrazňuje celá řada autorů (Cull 2010, Nye 2010, Taylor 2007, Tomalová 2007), jak bude více rozvedeno níže.

V souvislosti se třetím významem termínu veřejná diplomacie (nástroj pro prosazování cílů zahraniční politiky v zahraničí) se nezřídka uvádí, že se jedná o „elegantní název pro propagandu" (Peterková 2008: 12), přičemž je nutné podotknout, že toto slovo s sebou ne vždy neslo nános negativních konotací, se kterými si jej dnes bohužel spojujeme. Slovník cizích slov (Encyklopedický dům 2006: 275) u hesla *propaganda* uvádí následující: „propaganda

[1] Cull (2010: 11-12) uvádí, že s pojmem *veřejná diplomacie* přišel v roce 1965 bývalý americký diplomat Edmund Gullion. V tomto roce se totiž stal děkanem Fletcher School of Law and Diplomacy (TUFTS University v Massachusetts) a hledal vhodný název pro nový studijní obor věnující se zejména zahraniční politice a zapojení mezinárodní veřejnosti do ní.

– veřejné šíření myšlenek, názorů s cílem získat přívržence“. Nenajdeme zde ani zmínky o tom, že by se snad mělo jednat o manipulaci s veřejným míněním nebo lživé informace. Jak však připomíná např. Taylor (2007: 53), od dob, kdy ji měli na starosti v nacistickém Německu říšský ministr propagandy Goebbels či v Sovětském svazu Stalin, slovo získalo nepatřičný nádech čehosi špatného, a proto je dnes raději nahrazováno pojmem veřejná diplomacie.

Z hlediska této práce je však nejdůležitější současné pojetí veřejné diplomacie, která je chápána především jako „proces komunikace se zahraničním publikem, které je osloveno pomocí řady různých nástrojů.“ (Peterková 2008: 12). Těmito nástroji mohou být např. výstavy, koncerty, divadelní představení, publikace o dané zemi, výměnné pobyty, prezentace v rádiu, televizi a na internetu a další; konkrétněji si je představíme na příkladu Německa. Cílem komunikace se zahraničním publikem je pak „dosažení pozitivních představ o zemi, o národních institucích, o kultuře, o cílech zahraniční politiky apod. v myslích zahraniční veřejnosti a státních elit,“ jelikož se má všeobecně za to, že právě „pozitivní představy o určité zemi hrají rozhodující úlohu při prosazování zájmů daného státu také mimo vlastní politiku, například v oblasti zahraničních investic, obchodní politiky či turismu.“ (Peterková 2008: 12). Cull (2010: 12) uvádí, že v ideálním případě se nejedná o pouhou jednosměrnou komunikaci (*one-way street*), ale o „dvousměrnou ulici“: proces vzájemného ovlivňování, při kterém stát (nebo jiný mezinárodní hráč) umožňuje setkávání občanů z různých zemí nebo slaďuje vlastní politiku s názory zahraniční veřejnosti. Cull (tamtéž) metaforicky vysvětluje: „V ideálním případě považuje veřejná diplomacie zahraniční veřejnost za aktivního účastníka – nikoliv jen za stádo ovcí čekající na to, až bude ideologicky ostříháno.“ Peterková (2008: 13) veřejnou diplomacii charakterizuje následovně: „Veřejná diplomacie je činnost zaměřená na utváření a ovlivňování pozitivních představ o daném státu, hodnotách a činnostech, které reprezentuje mezi zahraniční veřejností. Prostředkem k dosažení žádoucího cíle je pravdivá komunikace se zahraniční veřejností prováděná v součinnosti státního aparátu i soukromých subjektů.“

Všeobecně se uvádí, že význam veřejné diplomacie roste. Jungbauer (2011: 13) tuto skutečnost vysvětluje rozmachem globalizace a rozvojem nejmodernějších hromadných sdělovacích prostředků. Za další faktory můžeme označit změny mezinárodního prostředí a nárůst počtu aktérů mezinárodních vztahů (Peterková 2011: 9). Těmi jsou nejen státy, ale také mezinárodní organizace vládního i nevládního typu, včetně nadnárodních korporací, ale i teroristických skupin. Svůj nepopíratelný vliv na rozvoj veřejné diplomacie měla také studená válka, během níž docházelo k souboji odlišných společenských systémů, který se mimo jiné projevoval „v podpoře hodnot, kultury a idejí státu a v jejich prezentaci za hranicemi.“ (Peterková 2011: 9). S rozvojem internetu a rostoucím počtem lidí cestujících do

zahraničí od 90. let 20. století můžeme pozorovat i rostoucí zájem veřejnosti o mezinárodní dění (Tomalová (2007:5) hovoří o stoupajícím významu veřejného mínění). Asi není potřeba dodávat, že i z tohoto důvodu se veřejná diplomacie nezaměřuje pouze na prezentaci státu prostřednictvím informování a ovlivňování elit, avšak také široké veřejnosti (Jungbauer 2011: 13).

S pojmem veřejná diplomacie bezprostředně souvisí i několik dalších termínů, přičemž u některých z nich dochází často k jejich záměně (Peterková (2008:22) mluví o „zmatení pojmů"). Jak již bylo uvedeno, samotný pojem veřejná diplomacie lze definovat různými způsoby, většině definic našeho pojetí veřejné diplomacie jsou ale společná slova/slovní spojení *komunikace*, *zahraniční veřejnost* a *pozitivní představy o daném státu*. Tyto charakteristiky však najdeme i v definicích dalších pojmů: kulturní diplomacie, branding zemí či paradiplomacie.[2] Všechny tyto pojmy souvisí s konceptem tzv. soft power. Zjednodušeně řečeno se jedná o obecně uznávané hodnoty, na které se moc odvolává, chce-li být legitimní neboli mít podporu těch, nad nimiž je vykonávána (Nye 2004: 5-11). Vztah jednotlivých pojmů přibližuje následující schéma:

Obrázek 1: Schéma soft power

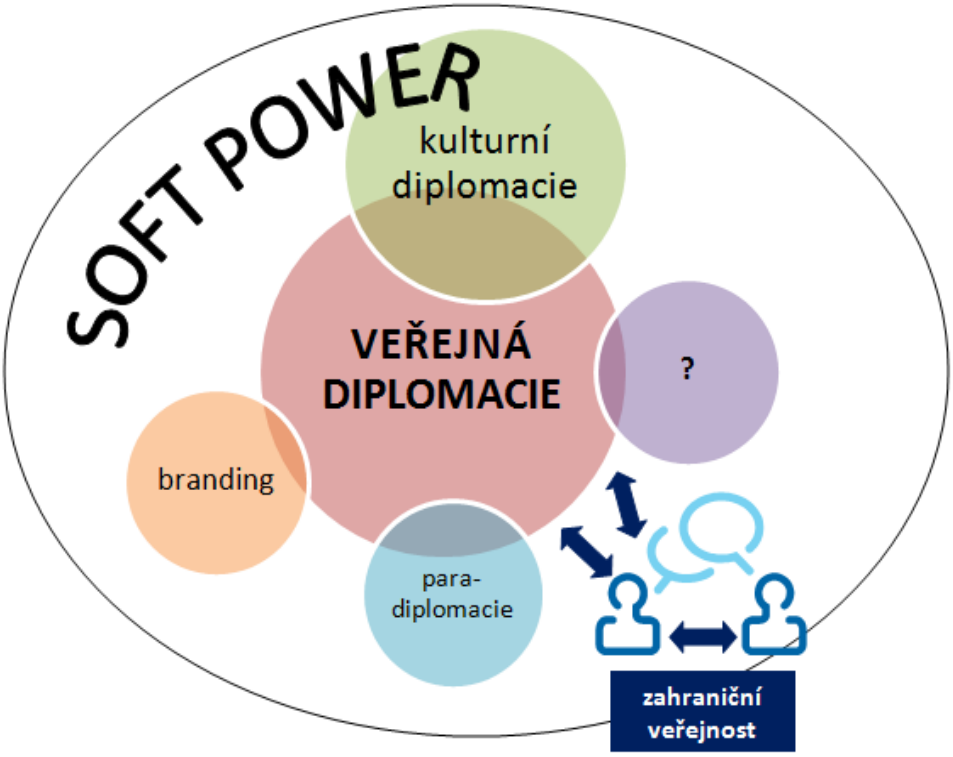

Zdroj: autor.

[2] Brandingem zemí se chápe oblast tvorby značky či vytváření image daného státu. Paradiplomacie je diplomacií regionální (známá jsou například partnerství měst z různých zemí).

Vidíme, že v centru schématu stojí veřejná diplomacie, kterou obklopují další nástroje zahraniční politiky. Velká úloha se aktuálně přisuzuje kulturní diplomacii, proto je jí i graficky dán větší prostor než brandingu a paradiplomacii.

Kulturní diplomacie se stejně jako veřejná diplomacie snaží utvářet pozitivní představy o daném státu, ale v zásadě probíhá ve dvou rovinách. První rovinou je tradiční bilaterální a multilaterální diplomacie, lépe řečeno ta její „část, která se věnuje oblastem tematicky spadajícím do kultury (mezistátní dohody o kulturní spolupráci [...]), a náleží do aktivit tradiční diplomacie." (Tomalová 2007: 4). V této rovině se tedy kulturní diplomacie s veřejnou diplomacií nepřekrývá. Jinak je tomu v druhé rovině, kdy se kulturní diplomacie přímo týká širšího spektra lidí, nikoliv jen diplomatů. A právě na tuto rovinu je kladen stále větší důraz, zejména v souvislosti s faktory, které jsme si výše uvedli. Peterková (2008: 22) podotýká, že sice dochází ke zmatení pojmů a současný vývoj možnost jasně definovat obě oblasti zahraniční politiky nijak neusnadňuje, ale zároveň není jasné, jestli je vůbec nutné a žádoucí usilovat o jejich jednoznačné oddělení.[3]

Co se brandingu týče, jde o tvorbu značky či vytváření dobré image daného státu (Peterková 2008: 18). Někteří teoretici sice považují branding spíše za oblast spjatou s mezinárodním marketingem, ale mnoho lidí se domnívá, že ač jsou veřejná diplomacie a branding značně odlišné oblasti, nejsou si vzdálené a potenciálně se vhodně doplňují (Peterková 2008: 19). Zmíníme-li, že mezi ústřední pojmy patřící k brandingu řadíme *hodnoty*, *ideály* a *pověst*, nelze snad úzkou souvislost s veřejnou diplomacií popřít. Budeme-li chtít oba pojmy oddělit, pak lze tvrdit, že branding je zaměřen hlavně na tvorbu identity (u malých států je jeho hlavním cílem upozornit na samotnou existenci dané země), kdežto „veřejná diplomacie považuje za svůj cíl podporu a zdůraznění hladce fungujících mezinárodních vztahů." (Peterková 2008: 19).

Souvislost ale najdeme i mezi kulturní diplomacií a brandingem. Jungbauer (2011: 13) uvádí, že „za kulturní diplomacii považujeme především oficiální státní aktivity, které zprostředkovávají zahraniční veřejnosti umělecké hodnoty, tradice, způsob života, jazyk a další aspekty národní kultury s bezprostředním cílem zkvalitnění pozitivního obrazu země." Nejedná se i zde o hodnoty a dobrou image? Podobné souvislosti a průniky nalezneme také u paradiplomacie (spolupráce mezi obcemi a regiony z dvou či více zemí). Otazník ve schématu má znázorňovat fakt, že se jen stěží můžeme dotknout a pojmenovat všechny nástroje zahraniční politiky související s veřejnou diplomacií.

---

[3] „Pokud lze hovořit o množině veřejné diplomacie a odpovídající množině diplomacie kulturní, pak se jejich společný průnik stále rozšiřuje a prvky obou oblastí vzájemně prolínají z jedné strany na druhou." (Peterková 2008: 22)

1.2 Soft power

Veřejná diplomacie také úzce souvisí s konceptem tzv. soft power (měkké síly), který podrobně rozpracoval americký profesor Joseph Nye. Kromě pojmu soft power se můžeme setkat s tradičnější hard power (tvrdou sílou), kterou reprezentují silná armáda, výhružky, ekonomické donucovací prostředky atd. Smart power je poté označením pro vhodnou kombinaci obou jmenovaných sil (Nye 2004: 32). A právě na koncept soft (popř. smart) power můžeme narazit stále častěji (teoretikové připomínají zejména souvislost s teroristickými útoky z 11. září 2001 a reakci Spojených států amerických na ně, tedy válku v Iráku a následné diskuze o její legitimitě; např. Melissen 2005, Nye 2004, Taylor 2007).

Soft power zahrnuje celou řadu aspektů a jak je patrné z citovaných definic a schématu, opět budou ústředními atributy atraktivita dané země a její kultury, politické hodnoty, morálka a další. Nye (2004: 5) o soft power mimo jiné říká, že je to síla vyznačující se tím, že druzí chtějí dělat to, co chceme dělat my – bez donucovacích prostředků se nám podaří dostat zahraniční veřejnost (a potažmo ostatní státy) na svou stranu. „Soft power spočívá ve schopnosti formovat preference druhých." (Nye 2004: 5). Melissen (2005: 4) označuje za klíčový instrument soft power veřejnou diplomacii, což odpovídá i výše uvedenému schématu. Podíváme-li se na věc z druhé strany, můžeme konstatovat, že je ve svém charakteru nenátlaková veřejná diplomacie založena na využití soft power (Peterková 2008: 12). Aby mohla soft power fungovat, je třeba vzbudit v zahraniční veřejnosti důvěru. Přestože jsou soft power a veřejná diplomacie asociovány především se Spojenými státy,[4] atraktivní a úspěšní mohou být i malí hráči, pokud budou na své partnery působit důvěryhodně. Norsko, známé svým příkladným přístupem k otázce míru, jistě disponuje značnou soft power a mezinárodním respektem, ač má jen pět milionů obyvatel, není členem EU a jeho obyvatelstvo mluví pro zbytek světa těžko srozumitelným jazykem (Nye 2004: 112).

Podle Nyee soft power dané země čerpá ze tří základních zdrojů: kultury, politických hodnot a zahraniční politiky. Úspěch se může dostavit jen tehdy, pokud se kultura jeví atraktivně zahraničnímu publiku, pokud jsou politické hodnoty aplikovatelné i v zahraničí a pokud je zahraniční politika státu vnímána jako legitimní či morálně správná (Nye 2004: 11).[5]

---

[4] Ve skutečnosti Spojené státy americké investují do veřejné diplomacie relativně méně peněz než většina ostatních zemí. V absolutních číslech sice USA vedou, ale podíváme-li se na procento HDP vynaložené na veřejnou diplomacii, zjistíme, že Francie, Velká Británie či Německo vydávají poměrově mnohem více prostředků ze svého rozpočtu než USA. Zatímco USA vynaložily v roce 2002 1,12 mld. amerických dolarů na veřejnou diplomacii, na obranu putovalo bezmála 348 mld. USD. Velká Británie ve stejném roce utratila za aktivity spojené s veřejnou diplomacií rovnou miliardu dolarů, tedy jen o 12 milionů méně než USA. Na obranu putovalo 38,4 mld. USD. Viz Nye 2004: 123-124.

[5] Průzkumy veřejného mínění např. ukázaly, že po zahájení války v Iráku v roce 2003 pozitivní postoj zahraniční veřejnosti ke Spojeným státům značně oslabil, v evropských zemích v průměru o 30%. →

Nye důrazně upozorňuje, že síla vždy závisí na kontextu a existujících vztazích. Důležité je také to, jak různé národy vnímají určité skutečnosti. Domnívat se, že existuje celosvětově totožná percepce určitého jevu, by byl hrubý omyl. Stejně tak platí fakt, že určitý národ vnímá sám sebe jinak, než jej vnímá okolí – často jde o pouhé předsudky, nezřídka o neochotu vidět svět takový, jaký skutečně je. Taylor (2007: 51-56) uvádí v této souvislosti několik příkladů. Prvním jsou učebnice dějepisu, které v drtivé většině případů líčí národní historii ne právě bez příkras (a tím pádem postrádají objektivitu), což v dětech vyvolává dojem, že jsou příslušníky národa, který je lepší než ostatní národy (tento názor si pak lidé většinou uchovají po zbytek života). Druhý příklad navazuje na první, ale je konkrétnější. „Srbové, Bosňané, Albánci a Chorvaté mají velmi odlišné učebnice historie a jsou šokováni, že zbytek světa nesdílí jejich pohled na dějiny. Zatímco svět nahlíží na obyvatele Balkánu jak jako na oběti, tak jako na pachatele zvěrstev zároveň, každá dotčená skupina sebe sama považuje pouze za oběť, je hrdá na své dějiny a nevidí důvod ke studu.“ (Taylor 2007: 51). Dalším příkladem může být přístup Američanů, kteří svou zemi také považují za tu nejlepší na světě (Taylor uvádí celou řadu *nej*, od *nejsvobodnější* po *nejdemokratičtější*).

Předsudky a světový názor lze jistě pomocí soft power formovat, ale na rozdíl od hard power je k dosažení kýžených výsledků potřeba delšího času. Tento dlouhodobý proces se neobejde bez každodenní komunikace a budování dlouhodobých vztahů. Receptů na to, jak se stát atraktivní, či dokonce obdivovanou zemí, je mnoho, avšak samotná realizace se zdá být obtížnější. Relativně úspěšným příkladem mohou být stipendijní programy pro zahraniční studenty, které udělují ve velké míře vlády USA, Japonska, Německa a dalších států. Efekt se sice nedostaví okamžitě, ale z dlouhodobého pohledu jde o nenahraditelný instrument k vybudování sítě kontaktů s budoucími vlivnými osobnostmi po celém světě. Nye (2004: 109-110) uvádí, že mezi absolventy amerických kulturních a vzdělávacích výměnných pobytů bylo na dvě stě bývalých a současných hlav států a že polovina lídrů v koalici proti terorismu se minimálně jednou zúčastnila nějakého výměnného programu. Na výsledky sice bylo třeba čekat, ale soft power zafungovala.

V jednom ze svých novějších článků Nye (2010) připomíná, že „na reputaci ve světové ekonomice záleželo vždy, avšak důvěryhodnost se stala klíčovou vlastností kvůli ‚paradoxu hojnosti'. Když máme hojnost informací, je nedostatkovým zbožím pozornost. V nových podmínkách se může nevtíravá reklama více než kdykoliv dříve ukázat jako účinnější než tvrdá sebepropagace.” Ve své práci o soft power tuto skutečnost dokresluje na příkladu Miloše

V islámském světě byl propad ještě citelnější. Zajímavé jsou výsledky podrobnějších výzkumů, které odhalily skutečnost, že lidé neberou USA vždy jako celek a ostře rozlišují mezi americkou politikou a americkou kulturou. Zatímco v prvním případě antiamerikanismus značně vzrostl, obliba americké kultury příliš neklesla. Viz Nye 2004: 35-44.

Formana, českého režiséra působícího ve Spojených státech, jehož tvorba sice byla značně kritická vůči zahraniční politice USA, ale přesto nebyl nikdy cenzurován (za vše jmenujme film *Vlasy* a ostrou kritiku války ve Vietnamu). V liberální společnosti by totiž vlády neměly ovládat kulturu (Nye 2004: 17). Důležitou roli sehrála (a v některých zemích ještě stále sehrávají) média poskytující co možná nejobjektivnější informace – můžeme zmínit např. Rádio svobodná Evropa, Hlas Ameriky, BBC a další důvěryhodné zdroje informací.[6] Ať si to jednotlivé státy připouštějí či nikoliv, zahraniční veřejnost většinou velmi dobře identifikuje, kdy se jedná o cenzuru a kdy nikoliv; státy nechávající svým umělcům a novinářům volnost jsou pak obdivovány pro svobodu a značnou vnitřní sílu, kterou disponují.

Soft power není jen v rukou států, ale i nevládních organizací nebo soukromých firem, které spoluutvářejí obraz o dané zemi v zahraničí. I proto se soft power - ve srovnání s hard power - hůře ovládá a trvá roky, než dojde k dosažení vytoužených cílů (Nye 2004: 99). Přesto je dnes, v době informační společnosti, již neodmyslitelnou součástí zahraniční politiky a její úloha, stejně jako úloha veřejné diplomacie, má rostoucí tendence.

1.3 Charakter současné veřejné diplomacie

Vraťme se zpět k samotné veřejné diplomacii a jejímu současnému charakteru, úkolům a cílům. Výše uvedené charakteristiky veřejné diplomacie a soft power lze obohatit o další úhly pohledu, pokud se podíváme na srovnání tradiční a veřejné diplomacie. „Veřejná diplomacie je zaměřena na budování vztahů, porozumění potřebám jiných zemí, kultur a lidí, sdělování názorů, uvádění klamných představ na pravou míru a hledání oblastí společného zájmu. Rozdíl mezi veřejnou a tradiční diplomacií spočívá v tom, že veřejná diplomacie zahrnuje mnohem širší okruh lidí na obou stranách a mnohem širší okruh zájemců jdoucí nad rámec běžné vládní agendy.“ (Peterková 2008: 14, podle práce britského autora Marka Leonarda). Další zásadní rozdíly shrnuje následující tabulka:

Tabulka 1: Tradiční a veřejná diplomacie

	Tradiční diplomacie	***Veřejná diplomacie***
Klíčoví hráči	Státy	Lidé
Zdroj moci/síly	Nátlak	Přitažlivost
Diplomatická strategie	Silová hra	Dobré mezinárodní občanství/vzájemná výhodnost
Cíle	Vnucování myšlenek	Formování předností/zálib

[6] Nye (2010) píše: „Například relativní nezávislost BBC, která někdy znepokojuje britské vlády, se bohatě vyplatila v podobě její důvěryhodnosti, kterou mimo jiné dokládá tento popis běžného dne tanzanského prezidenta Jakayi Kikweteho: ‚za úsvitu vstane, poslechne si BBC World Service a poté prolétne tanzanský tisk‘.“

Komunikace	Propaganda/sebepropagace	Partnerství/systém, síť
Role vlády	Řízení	Ulehčování/usnadnění
Stanovisko k informacím	Důvěrnost/obchodní tajemství	Otevřenost/budování důvěry/důvěryhodnost
Mezinárodní struktury	Bilaterální	Multilaterální
Přístup	Výhra/ztráta	Výhra/výhra
Válka	Kvůli územním nebo ekonomickým ziskům	Kvůli hodnotám nebo mezinárodní stabilitě

Zdroj: Leonard, Mark – Alekson, Vidhya. Going Public. Diplomacy for the Information Society. London: Foreign Policy Centre, 2000, p. 60. In: Peterková (2008: 54).

K dopadům veřejné diplomacie patří narůstající povědomí lidí o dané zemi, narůstající porozumění této zemi, probuzení zájmu lidí o danou zemi a ovlivnění lidí (Peterková 2008: 14-15). Je-li veřejná diplomacie prováděna úspěšně, pak lidé více přemýšlí o dané zemi, aktualizují své představy a mění negativní názory v pozitivní, což v ideálním případě vede k rostoucímu souladu mezi zeměmi při pohledu na otázky globálního významu nebo k posílení vazeb a spolupráce v nejrůznějších oblastech života společnosti. Efektivně fungující veřejná diplomacie má také pozitivní vliv na rozvoj cestovního ruchu či realizaci přímých zahraničních investic; v neposlední řadě je třeba zmínit vnímání dané země jako preferovaného partnera (tamtéž).

Podíváme-li se na veřejnou diplomacii z hlediska jejího tvůrce, tedy typicky (avšak ne výlučně) státu, zjistíme, že můžeme rozlišovat tři její dimenze z hlediska účelu a několik dimenzí z hlediska doby realizace. Leonard rozlišuje celkem tři časová pásma: reaktivní (v řádu hodin a dnů, bezprostřední reakce na události), proaktivní (trvající týdny až měsíce, strategická sdělení) a dále roky trvající pásmo zaměřené na budování dlouhodobých vztahů (Peterková 2008: 15-16). Tyto názvy považujme spíše za pracovní, v koncepcích zahraniční politiky a dalších oficiálních dokumentech se pochopitelně takto explicitně neobjevují (u prvního časového pásma by to z hlediska jeho povahy ani nebylo možné). Jiná situace nastává v případě dimenzí členěných dle účelu – veřejná diplomacie se zpravidla odehrává v následujících třech základních oblastech (Peterková 2008: 15):

- politicko-vojenská
- ekonomická
- společensko-kulturní

Tyto sféry zájmu jsou (pod více či méně shodnými názvy) zmiňovány i v různých vládních dokumentech. V Koncepci zahraniční politiky České republiky z července 2011 se uvádí jako základní cíl zahraniční politiky „bezpečnost a prosperita ČR a jejich občanů“ a dosažení tohoto cíle má být zajištěno působením zahraniční politiky „ve třech dimenzích, a to politické,

bezpečnostní a ekonomické." (MZV ČR 2011: 4). Přímo v podkapitole věnované veřejné diplomacii je pak vyzdvihována oblast kulturní a vzdělávací, včetně spolupráce regionů, ale oblast politicko-vojenskou či ekonomickou už podkapitola nezmiňuje. Německá koncepce zaměřená na kulturní a vzdělávací zahraniční politiku (Auswärtiges Amt 2011) zahrnuje, byť pod jinými názvy, všechny tři dimenze. V prohlášení vlády Slovenské republiky o zahraniční politice (MZV SR 2012) sice dokonce nenajdeme ani výraz veřejná diplomacie, všechny tři oblasti ale náplň dokumentu postihuje. Byť nemusí být vždy terminologie užívaná jednotlivými státy jednotná, je jasné, že veřejná diplomacie má vliv na všechny tři výše zmíněné dimenze.

Jak zdůrazňuje Peterková (2008: 15), význam jednotlivých oblastí je pro různé státy v různou dobu jiný; malé rozvojové země se mohou soustředit např. na ekonomickou sféru, státy ve fázi transformace kladou důraz na oblast kulturní (to byl i případ Německa po druhé světové válce). To potvrzuje i Melissen (2005: 8-9), který navíc připomíná, že zvýšenou pozornost věnují veřejné diplomacii zaměřené na kulturní oblast zpravidla ty státy, jejichž dobré jméno bylo v nedávné minulosti poškozeno (Španělsko po pádu Frankova režimu, Finsko po konci studené války), nebo státy aspirující na členství v nějaké regionální či světové organizaci (Chorvatsko a Turecko usilující o vstup do EU).

Nezastupitelnou úlohu při tvorbě zahraniční politiky hraje jistě dobrá strategie, která by v případě veřejné diplomacie měla zahrnovat např. seznam prioritních států, cílové publikum a jedno či dvě jasná strategická sdělení (Peterková 2008: 23). Chybět by neměl ani vnitřní organizační rámec, tedy vyjasnění rolí jednotlivých institucí v rámci státní správy, které se budou na realizaci veřejné diplomacie podílet; důležitá je jednotná prezentace dané země (Peterková 2008: 24). „V souvislosti se strategií veřejné diplomacie je nezbytně nutné upozornit na fakt, že v praxi se jedná z pohledu státu o víceúrovňový systém. Základní představu o tom, jakou pozici si stát přeje v mezinárodním společenství zastávat, musí mít vláda státu. Na tuto, dá se říci obecnou vizi, by posléze měla navázat konkrétní národní strategie" (tamtéž), která se zpracovává jak v dlouhodobé perspektivě, tak na kratší časový úsek, zpravidla jeden rok (viz výše jmenované proaktivní časové pásmo). Za tvorbu strategie je zpravidla zodpovědné ministerstvo zahraničí daného státu.

Profesor Nicholas J. Cull[7] ve svém článku *Veřejná diplomacie: Sedm lekcí pro budoucnost z její minulosti* rovněž komentuje otázku správné strategie. Zmiňme alespoň hlavní myšlenky Cullovy práce (2010: 12-16):

- Veřejná diplomacie začíná nasloucháním.
- Efektivní veřejná diplomacie vyžaduje důvěryhodnost.
- Propojenost veřejné diplomacie s politikou je nutná.
- Veřejná diplomacie není představením pro domácí publikum.
- Veřejná diplomacie se týká každého z nás.

Cull upozorňuje na fakt, že obecná lidská tendence mluvit a mluvit je na škodu i v případě veřejné diplomacie. „Nejlepší veřejná diplomacie začíná nasloucháním – systematickým sběrem a analyzováním názorů zahraniční veřejnosti." (Cull 2010: 12). V době moderních komunikačních technologií tak státy mohou poměrně snadno a levně získat cenné informace a následně je aplikovat ve své veřejné diplomacii.

Nutnost propojit veřejnou diplomacii s politikou Cull (2010:13) vysvětluje zlatým pravidlem veřejné diplomacie: „To, co se počítá, nejsou slova, ale vaše činy." Zároveň také varuje před častou chybou mnoha vlád, které svou veřejnou diplomacii využívají spíše k ohromení domácího obyvatelstva, než k zapojení zahraniční veřejnosti. V neposlední řadě zdůrazňuje, že narůstá úloha občana-diplomata – ať už v souvislosti s rozvojem turismu, využívání sociálních sítí či partnerství a spolupráci zahraničních měst (Cull 2010: 15).

Cull (2010: 16) závěrem shrnuje: „Světu nové veřejné diplomacie[8] se otevírají nové možnosti, ale to nikterak nesnižuje relevantnost její historie pro současnost. Ba naopak, zkušenosti z minulosti se zdají být v době, kdy komunikace hraje bezprecedentní roli, důležitější než kdykoliv v minulosti."

---

[7] Cull (původem Brit) vyučuje veřejnou diplomacii na University of Southern California a publikoval řadu publikací v tomto oboru. Viz Cull 2010: 11.

[8] Autoři z anglosaských zemí současnou veřejnou diplomacii často označují termínem *new public diplomacy*, tj. nová veřejná diplomacie.

2. Německá veřejná diplomacie

Spolková republika Německo ve svých oficiálních dokumentech zpravidla nepracuje přímo s pojmem veřejná diplomacie, ale aktivity zaměřené na komunikaci se zahraničním publikem jsou pro německou zahraniční politiku klíčové. Oficiální dokumenty navíc často směšují pojmy veřejná a kulturní diplomacie a německá literatura nepoužívá německé ekvivalenty, ale anglické termíny *public diplomacy* a *cultural diplomacy*. Často se můžeme setkat s pojmem *Auswärtige Kulturpololitik* (zahraniční kulturní politika), ten ale zahrnuje více než jen diplomacii kulturní.

2.1 Přístup SRN k veřejné diplomacii a její cíle

Po druhé světové válce Německo nutně potřebovalo zlepšit svůj obraz ve světě a právě veřejná diplomacie (zejména pak diplomacie kulturní) se jevila být vhodným prostředkem k dosažení tohoto cíle. Ještě v 50. letech minulého století však veřejná diplomacie zdaleka nepatřila k významným oblastem německé zahraniční politiky, ani jednou během celé dekády se o ní nemluvilo na půdě Bundestagu (Kathe 2005: 36). V roce 1951 sice vznikl Goethe-Institut[9] (o kterém bude ještě řeč později), ale zlomová byla až 60. léta 20. století. Tehdejší ministr zahraničních věcí a pozdější kancléř Willy Brandt vytvořil třetí pilíř zahraniční politiky Německa – jeho název zahraniční kulturní a vzdělávací politika (*Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik*) se uchoval dodnes. Od konce šedesátých let má tedy veřejná diplomacie své pevné místo vedle klasické diplomacie a podpory německého hospodářství v zahraničí. „Ze stejné doby pochází konsenzus napříč stranickým politickým spektrem o tom, že nebude instrumentalizována pro každodenní agendu zahraniční politiky. To také respektovaly všechny spolkové vlády.“ (Gescher 2007: 6).

Ministerstvo zahraničí SRN vydává v nepravidelných intervalech koncepci zahraniční kulturní a vzdělávací politiky; poslední byla vydána v září 2011 a nese podtitul „získávat partnery – zprostředkovávat hodnoty – zastupovat zájmy“. V úvodu koncepce je zmíněn slábnoucí vliv Německa v mezinárodních vztazích a v návaznosti na to je akcentována důležitost kulturní diplomacie, která by měla hrát významnější roli víc než kdy předtím

[9] Goethe-Institut se dnes prezentuje jako kulturní institut Spolkové republiky Německo s celosvětovou působností. Na svých webových stránkách uvádí: „Podporujeme znalost německého jazyka v zahraničí a pěstujeme mezinárodní kulturní spolupráci.“ (Dostupné z: <http://www.goethe.de/ins/cz/pra/uun/csindex.htm>; citováno 30. 3. 2012). V době vzniku šlo však pouze o aktivity spojené s výukou němčiny v zahraničí – mnozí mj. věřili, že lidé, kteří umí německy, také preferují německé produkty. Němčina tedy měla hrát roli důležitého hospodářského faktoru (Kathe 2005: 41-42 a 86-93).

a přispět k udržení vlivu SRN ve světě (Auswärtiges Amt 2011: 2).[10] Koncepce uvádí čtyři hlavní cíle kulturní a vzdělávací politiky:

- posílit Evropu
- zajistit mír
- starat se o stará přátelství
- zakládat nová partnerství

Koncepce v souvislosti s prvním cílem připomíná jednak úspěchy, kterých se Evropanům podařilo dosáhnout budováním evropské integrace, jednak specifický význam Evropské unie pro Německo (Auswärtiges Amt 2011: 4): „Německo je poprvé ve své historii obklopeno pouze samými přáteli." I z tohoto důvodu se Německo usilovně snaží o podporu silné a jednotné Evropy a varuje před euroskeptismem. SRN si také uvědomuje, že prostředky vynakládané na kulturní a vzdělávací zahraniční politiku doposud nebyly v evropském regionu rovnoměrně rozprostřeny a proto se v současnosti snaží více podporovat státy střední, východní a jihovýchodní Evropy.[11] Na seznamu evropských prioritních států se v posledních letech vedle tradiční Francie objevuje také Polsko. V koaliční smlouvě současné německé vlády stojí, že chce vylepšit polsko-německé vztahy a postavit je na roveň vztahů s Francií, které jsou, řekněme, mimořádně nadstandardní. Mělo by tak dojít k oživení tzv. Výmarského trojúhelníku; za tímto účelem byla dokonce zřízena funkce státního tajemníka pro německo-polské vztahy (Prášil 2011: 39).[12] Význam Polska pro Německo dokládá např. i fakt, že jak první zahraniční cesta ministra zahraničí Guida Westerwelleho, tak první zahraniční cesta nového spolkového prezidenta Joachima Gaucka vedla právě do Varšavy.

Ve spojitosti s cílem posilovat Evropu je rovněž zmiňována evropská jazyková rozmanitost, kterou je nutné podporovat (Auswärtiges Amt 2011: 4-5): „Evropská kulturní rozmanitost je také rozmanitostí jazykovou. Němčina je nejpoužívanějším jazykem v Evropě a mateřským jazykem téměř sta milionů lidí. [...] Němčinou jakožto cizím jazykem hovoří v EU cca 55 milionů lidí. Tím se stává nejvíce rozšířeným cizím jazykem v EU hned po angličtině. [...] Počet lidí učících se němčinu ale klesá." Především z tohoto důvodu je

---

[10] Kulturní diplomacii je zde opět třeba chápat v širším slova smyslu – na základě obsahu dokumentu by bylo vhodnější mluvit o diplomacii veřejné, protože se jedná o soubor aktivit týkající se nejen kultury.

[11] V západní Evropě působí mnohem více GI než v Evropě východní (zatímco ve Francii a Itálii najdeme shodně sedm GI s více než 140 pracovníky, existují např. v Polsku jen instituty dva (47 pracovníků) a v České republice dokonce jen jeden (27 pracovníků)). I počet německých učitelů vysílaných do zahraničí je mnohem vyšší ve státech západní Evropy. V koncepci výslovně stojí: „Hier besteht Nachholbedarf." Volně přeloženo: „Tedy máme co dohánět." (Auswärtiges Amt 2011: 4-5).

[12] Výmarský trojúhelník byl založen v roce 1991 ve Výmaru. Od té doby se pravidelně scházejí ministři zahraničních věcí Francie, Německa a Polska, případně další představitelé těchto států. Tématy jednání jsou hospodářská a kulturní spolupráce. Státní tajemnicí pro německo-polské vztahy je od roku 2009 Cornelia Pieperová ze strany FDP (Prášil 2011: 39).

podpora německého jazyka těžištěm německé zahraniční kulturní a vzdělávací politiky v Evropě. Otázkou zůstává, proč Němci hovoří o jazykové rozmanitosti, když veškerou energii soustředí na propagaci němčiny. Na druhou stranu nelze státu vyčítat, že podporuje svůj vlastní jazyk, navíc opíraje se o jasně hovořící statistiku (tj. že němčina je nejčastějším mateřským jazykem Evropanů, Německo je hospodářským motorem Evropy atd.).

I pro naplňování dalších tří cílů (tedy zajistit mír, starat se o stará přátelství a zakládat nová partnerství) chce Německo využívat své soft power a veřejné diplomacie. Vyzdvihována je úloha demokracie, s jejímž budováním chce Německo pomoci například arabským zemím, ve kterých v nedávné době došlo k revolucím a kde vznikají nové státní režimy.[13] „Chceme tyto země podpořit při snaze o zakotvení životaschopné demokracie v silné občanské společnosti." (Auswärtiges Amt 2011: 5). Stranou nezůstávají ani myšlenky týkající se globalizace hodnot. Německo si zakládá zejména na tradici právního státu a dodržování lidských práv.

2.2 Prioritní státy a institucionální zajištění

Na seznamu prioritních států bychom našli země ze všech kontinentů. Evropa je sice pro Německo klíčová, ale důležité obchodní partnery má po celém světě. Německo se primárně nepotřebuje zviditelnit, ale spíše budovat obraz moderní vyspělé země, která má světu co nabídnout a která umí být dobrým partnerem (a to nejen na poli obchodním). Mezi tradiční partnery patří USA: „Spojené státy americké jsou dnes stejně jako dříve naším nejdůležitějším transatlantickým partnerem. Kvalita německo-amerických vztahů nepramení jen z četných politických a hospodářských kontaktů, ale především také z propojení civilní společnosti, kulturní výměny, spolupráce v oblasti vzdělávání a sportu." (Auswärtiges Amt 2010: 64). Kromě udržení stávajících partnerství se ale SRN snaží o navazování partnerství nových. Příklady prioritních států přibližuje následující tabulka:

[13] Vláda SRN vyčlenila na podporu transformace zemí v severní Africe a na Blízkém východě pro roky 2012 a 2013 po 50 milionech eur na každý rok, z toho po 20 milionech eur na aktivity spojené s kulturní a vzdělávací politikou (Auswärtiges Amt 2011: 5).

Tabulka 2: Přehled prioritních států SRN

Region[14]	***Prioritní státy***
Evropa a Turecko	Francie, Polsko, Velká Británie, země Balkánu, Turecko
Rusko a centrální Asie	Rusko, Kazachstán
Afrika	Jihoafrická republika, Tanzanie, Angola
Maghreb, Střední a Blízký východ	Izrael, palestinská území, Sýrie, Afghánistán, Írán
Severní Amerika	USA
Latinská Amerika	Argentina, Brazílie, Mexiko, Peru
Jižní, východní a jihovýchodní Asie	Indie, Vietnam, Čína, Japonsko
Austrálie a Oceánie	Austrálie a Nový Zéland

Zdroj: zpracováno podle Auswärtiges Amt (2010: 50-73) a Auswärtiges Amt (2011: 4-8). Nejedná se o kompletní výčet.

Ve všech prioritních státech probíhá veřejná diplomacie ve své kulturně-společenské dimenzi doplněné o dimenzi politicko-vojenskou a ekonomickou, přičemž v některých státech převažuje spíše akcent na oblast hospodářskou (tradiční partner Čína, nově budované partnerství s Vietnamem), v jiných důraz na oblast politicko-vojenskou, respektive bezpečnostní (státy Středního a Blízkého východu; Auswärtiges Amt 2010: 50-73).

Výše uvedených čtyř cílů má být dosahováno např. podporou dialogu, výměny a spolupráce mezi lidmi a kulturami, zprostředkováním pozitivního a pravdivého obrazu o Německu v zahraničí (Německo jako centrum hospodářství, vědy a inovací) a přilákáním lidí do země. V tomto směru se Německo zaměřuje především na mladé nadějné talenty a perspektivní lidi (tj. budoucí opinion leadery) a činí tak prostřednictvím svých tří tradičních pilířů (Auswärtiges Amt 2011):

- německé školy
- Goethe-Institut
- stipendia pro studenty a akademiky

Nejviditelnější německou institucí v zahraničí je pravděpodobně Goethe-Institut (dále jen GI), který požívá relativní nezávislost na ministerstvu zahraničí; jejich vzájemný vztah je vázán rámcovou smlouvou, která stanovuje základní úkoly GI. Těmi jsou podpora znalosti německého jazyka v zahraničí, informování o kulturním, společenském a politickém životě,

[14] Členění odpovídá dokumentům Ministerstva zahraničí SRN. Hned první kategorie prozrazuje zvláštní postavení Turecka v německé zahraniční politice (zejména v souvislosti s všeobecně známým faktem, že v Německu žije přes 3 miliony lidí tureckého původu).

pěstování mezinárodní výměny a zprostředkování komplexního obrazu o Německu v zahraničí. Pobočky GI najdeme po celém světě.[15]

Větším rozpočtem však disponuje Německá akademická výměnná služba (*Deutscher Akademischer Austauschdienst*, dále jen DAAD).[16] Jedná se o jednu z největších organizací na světě zabývajících se výměnou pracovníků na poli vědy, která poskytuje četná stipendia mladým lidem z celého světa (jak cizincům vyjíždějícím do Německa studovat či bádat, tak německým studentům a vědcům působícím v zahraničí). DAAD byla založena již v roce 1925 a patří mezi významné instituce podílející se na veřejné diplomacii SRN (DAAD 2012).[17]

Třetím pilířem jsou německé školy v zahraničí. Dle údajů Spolkového správního úřadu (Bundesverwaltungsamt 2012) v současnosti funguje na sto čtyřicet zahraničních německých škol a dalších zhruba tisíc škol, které úzce spolupracují s Centrálou německého školství v zahraničí (ZfA). Žáci těchto škol mají možnost složit zkoušku DSD (*Deutsches Sprachdiplom*, mezinárodně uznávaná zkouška z německého jazyka) a řada z nich se po maturitě rozhodne studovat v SRN. Cílem těchto škol je nejen poskytovat dětem vzdělání v němčině a o Německu, ale také prohloubit mezinárodní spolupráci.

Dalšími zprostředkovateli[18] německé zahraniční kulturní a vzdělávací politiky jsou mj. následující státem financované instituce (Auswärtiges Amt 2010: 76-80):[19]

- Nadace Alexandra von Humboldta
- Institut pro zahraniční vztahy (ifa)
- Služba pro pedagogickou výměnu (PAD)
- Německá komise při UNESCO
- Německý archeologický institut (DAI)
- Dům světových kultur v Berlíně
- Deutsche Welle (DW)

Snaha o užívání soft power je v případě všech jmenovaných institucí jednoznačně zřetelná; Německu se i díky nim daří nenásilnou formou zvyšovat svůj kredit v zahraničí. Nadace Alexandra von Humboldta se zaměřuje na mezinárodní výměnu vysoce kvalifikovaných vědců

---

15 GI má celkem 136 zahraničních poboček v 92 zemích světa a 13 poboček na území SRN – sídlo GI najdeme v Mnichově (Goethe-Institut. *Eigene Standorte* [online]. c2012 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.goethe.de/uun/adr/wwt/est/deindex.htm>).

16 Celkový rozpočet GI tvořil v roce 2009 288,4 milionu eur, DAAD měla k dispozici 347,9 milionů eur (Auswärtiges Amt 2010: 75).

17 Jen v roce 2009 přidělila DAAD 66 953 stipendií, z toho zhruba dvě třetiny zahraničním studentům a vědcům (41 689 stipendií; Auswärtiges Amt 2010: 75).

18 Instituce jako GI, DAAD a další jsou v oficiálních dokumentech MZV SRN označovány pojmem *Mittler*, který může přeložit právě slovem „zprostředkovatel".

19 Vedle jmenovaných státem financovaných institucí existuje i celá řada nadací/organizací, které spoluutvářejí pozitivní pohled na Německo. Za všechny jmenujme alespoň Robert Bosch Stiftung a Volkswagen Stiftung.

a přispívá tak ke zvýšení konkurenceschopnosti Německa. Počet stipendií přidělených touto nadací je sice ve srovnání s DAAD poměrně malý, ale za to stipendistům zabezpečuje exkluzivní podmínky pro vědeckou činnost. Institut pro zahraniční vztahy se sídlem ve Stuttgartu je nejstarším fungujícím zprostředkovatelem německé kultury a jazyka.[20] Ifa (2012) se prezentuje jako vůdčí německá instituce v oblasti umělecké výměny a organizování výstav německého umění po světě. Kromě toho také rozděluje stipendia nadějným umělcům a pořádá ve svých galeriích v Berlíně a Stuttgartu výstavy umění, designu a architektury zemí Latinské Ameriky, Afriky, Asie a východní Evropy. Na webových stránkách institutu se píše (ifa 2012): „Prostřednictvím výměnných programů a mezinárodních konferencí sbližujeme lidi různých kultur a podporujeme civilní řešení konfliktů."

Ačkoli se na prvních stranách dokumentů německého ministerstva zahraničí neobjevuje televizní a rozhlasová stanice Deutsche Welle,[21] je právě toto médium důležitým realizátorem veřejné diplomacie SRN. Jak zmiňuje Nye (viz první kapitola), nezávislá a objektivně informující média mohou zvýšit důvěryhodnost dané země. DW sice nelze srovnávat s celosvětově působící BBC, ale uvážíme-li, že stanice vysílá ve třiceti jazycích (Auswärtiges Amt 2010: 32), lze ji jistě řadit k médiím, která mají vliv a mohou napomáhat k utváření pozitivního obrazu o Německu.[22] Zároveň také plní jeden ze základních cílů koncepce ministerstva zahraničí, a sice úkol podporovat výuku německého jazyka – DW nabízí celou řadu zpráv ve zpomaleném znění, aby byly srozumitelné pro široký okruh zájemců o němčinu.

Opomenuty by neměly zůstat ani nadace blízké jednotlivým politickým stranám, které se částečně také věnují veřejné diplomacii. Jedná se např. o Nadaci Konrada Adenauera (*Konrad-Adenauer-Stiftung*), která je blízká Křesťansko-demokratické unii (CDU). Díky své dlouholeté působnosti ve více než stovce zemí světa, organizování nejrůznějších projektů a udělování stipendií se snaží přispět k tomu, „aby Německo dostálo své rostoucí odpovědnosti ve světě" (Konrad-Adenauer-Stiftung 2012), a to zejména v oblasti podpory demokracie, právní státnosti, sociálně-tržního hospodářství a lidských práv. Podobné cíle má i Nadace Friedricha Eberta (*Friedrich-Ebert-Stiftung*), jež je spojena s německou Sociální demokracií (SPD). Všechny tyto nadace jsou financovány převážně ze státního rozpočtu SRN a rozpočtů jednotlivých spolkových zemí.

---

20 Ifa vznikl již v roce 1917.

21 Název lze přeložit jako „Německá vlna". DW podává informace z oblasti politiky, hospodářství, kultury, ochrany životního prostředí nebo sportu a ani zdaleka se nevěnuje jen německým tématům.

22 Dle údajů MZV SRN sleduje či poslouchá DW týdně na 90 milionů diváků/posluchačů. DW vysílá z evropských jazyků např. v angličtině, francouzštině, polštině, srbštině, chorvatštině, portugalštině a španělštině, dále pak arabsky, čínsky, persky, indonésky či svahilsky. Vysílání je pochopitelně dostupné i na internetu (www.dw.de). K dobré kvalitě zveřejňovaných zpráv a reportáží jistě přispívá poměrně štědrý rozpočet – v roce 2010 DW hospodařila s 273 mil. eur (suma srovnatelná s rozpočtem GI; Auswärtiges Amt 2010: 32).

Existuje i mnoho dalších institucí, které se podílejí na realizaci veřejné diplomacie Německa. K základní představě o jejich činnosti a cílech by však měly postačit výše jmenované. V kontextu s jejich vysokým počtem se nabízí otázka, není-li těchto organizací příliš mnoho, jestli se jejich působnost zbytečně nepřekrývá a jestli tak nedochází ke snižování účinku působení jednotlivých aktérů. Většina zmiňovaných institucí je oporou německé kulturní a vzdělávací politiky již po desetiletí a Německo je si dobře vědomo toho, že je třeba systém reformovat. Směrem k redukci počtu zprostředkovatelů se však reformy neubírají. Změny se mají týkat spíše obsahu, formy a lokaci německé veřejné diplomacie.

2.3 Změny v německé veřejné diplomacii

V souvislosti s demografickými změnami na domácí půdě chce SRN zvýšit podíl zahraničních studentů (již nyní je se čtvrt milionem zahraničních studentů na třetím místě mezi nejoblíbenějšími zeměmi ke studiu po USA a Velké Británii; Gescher 2007: 7). Dále má být zahájena diskuze o novém regionálním rozmístění GI a německých škol v zahraničí (s ohledem na změny v rozmístění světového hospodářství) a v neposlední řadě má být posílena spolupráce se soukromým sektorem (výdaje na kulturní diplomacii jsou neúnosně vysoké). MZV SRN uvádí (Auswärtiges Amt 2010: 10): „Abychom dosáhli udržitelnosti a co největší pestrosti zahraniční kulturní a vzdělávací politiky, neobejde se spolková vláda bez partnerů.“ Kromě tradičních zprostředkovatelů veřejné diplomacie se čím dál tím více zapojují i soukromé nadace a podnikatelské subjekty. Příkladem takové spolupráce (koprodukce) může být i akce s názvem Německý rok (*Deutschlandjahr*), která se každoročně pořádá ve vybraných státech a na níž se finančně podílí mnoho německých firem (Auswärtiges Amt 2010: 10).

Chceme-li sledovat tendence proměny německé veřejné diplomacie, můžeme je shrnout do těchto bodů (Schneider 2008: 14):

- od vývozu kultury k mezikulturnímu dialogu
- projekty a procesy místo prezentací a produktů
- od kooperace ke koprodukci
- budování mezinárodních sítí (součinnost se soukromým sektorem) místo centralistického zprostředkovávání (německé státní a polostátní organizace)

Schneider (2008: 14) upozorňuje na skutečnost, že o nutnosti provést změny v oblasti veřejné diplomacie se začalo na půdě Bundestagu hovořit již v 70. letech minulého století. Od té doby byl rozpracován bezpočet teorií, z nichž byly jen málokteré uvedeny v plném rozsahu do praxe. Mnohé maximy tzv. nové zahraniční kulturní a vzdělávací politiky tak zůstávají jen na papíře (byť se někdy může zdát, že jsou již dávno realitou). Na druhou stranu nelze tvrdit, že se německá veřejná diplomacie nikterak neproměňuje a nikam neposouvá.

K otázce přechodu od exportu kultury ke vzniku funkčního mezinárodního dialogu píše Hans-Georg Knopp, generální tajemník GI, v publikaci k šedesátému výročí vzniku institutu (Goethe-Institut 2011a: 7):

> „My v Německu nebalíme do svých kufrů hotové odpovědi a řešení, které bychom pak chtěli prezentovat našim partnerům v zahraničí. Důležité je pro nás vytvářet předpoklady k tomu, aby lidé v Káhiře či Tunisu měli k dispozici místo, kde budou moci diskutovat, hádat se nebo hledat nové cesty. Jde o podporu utváření vlastních myšlenek a představ v hostitelské zemi. A tyto myšlenky se vždy nemusí shodovat s našimi, ale pole, na kterém vznikají, je náš malý příspěvek k rozvoji demokracie a občansko-společenských procesů na celém světě."

Je těžké objektivně posoudit, jedná-li se o realitu, nebo jen vysněnou vizi. Příklady z praxe dokládají, že někde se kulturní dialog skutečně daří. Ať už jde o letitou spolupráci mezi SRN a Francií nebo o události související s arabským jarem, kdy káhirský GI vytvořil tzv. *Tahrir-Lounge*, kde se mohli scházet umělci a další vůdčí osobnosti revoluce a debatovat o událostech a vývoji ve své zemi (Bach 2011). I na příkladu České republiky uvidíme, že již zdaleka nejde jen o vývoz německé kultury na naše území. Schneider (2008: 25) však nešetří kritikou, zejména jde-li o program, který GI nabízí:

> „Kdo si dá jednou práci s analýzou výročních zpráv kulturních institutů, zjistí, že naprostá většina pořádaných akcí má podobu divadelních představení, literárních čtení, promítání filmů, přednášek a výstav – tudíž již ve své formě značně jednodimenzionálně strukturovaný program. Něco se předvádí, ale jak intenzivně se klade důraz na komunikaci?"

Práce GI a dalších kulturních a vzdělávacích institucí by jistě mohla doznat větších změn, nelze ale očekávat, že v budoucnu dojde k úplnému vytěsnění exportu kultury do hostitelských zemí. Proč také? Dokud budou přednáškové sály plné a lístky na divadelní představení měsíce dopředu vyprodaná, není třeba šířit paniku.[23]

Veřejná diplomacie je také velmi nákladná záležitost a i tak hospodářsky výkonný stát, jako je SRN, v posledních letech několikrát přistoupil ke škrtům v jejím rozpočtu. Schneider (2008: 18-21) politikům vyčítá, že se zaměřují zpravidla jen na finanční stránku věci a neuvědomují si, že snížením rozpočtu může dojít k ztrátě dobré reputace země. Kritizovány jsou i občasné snahy o instrumentalizaci veřejné diplomacie pro aktuální potřeby zahraniční politiky.

[23] Data k návštěvnosti kulturních a vzdělávacích akcí pořádaných jednotlivými instituty nejsou běžně dostupná, autor vychází pouze ze svých zkušeností s činností GI a DAAD v ČR. Je možné, že v některých státech světa Německo bojuje s nezájmem o svou zemi, jak naznačují autoři článků publikovaných ve sborníku *Auswärtige Kulturpolitik* (Schneider 2008).

Na druhou stranu Schneider (2008: 21) připouští, že ačkoliv si nikdo nepřeje, aby byli zprostředkovatelé zahraniční kulturní a vzdělávací politiky prodlouženou rukou ministerstva zahraničí, má jejich nezávislost při projednávání rozpočtu určité hranice: „Kdo platí, ten také objednává – nebo snad nikoliv?“

V mnoha ohledech již německá veřejná diplomacie doznala značných změn, celkové uskutečnění navrhované reformy je ale ještě spíše hudbou budoucnosti. Na další body reformy se zaměříme v následující kapitole na příkladu České republiky.

3. Německá veřejná diplomacie v České republice

Po relativně dlouhém období, kdy se německá diplomacie zaměřovala především na budování dobrých vztahů s Francií, které lze dnes označit za nadstandardní, se zájem Německa v posledních dvaceti letech začíná více orientovat na střední a východní Evropu, zejména pak na Polsko (viz zmíněný Výmarský trojúhelník). To však neznamená, že by Česká republika, jakožto sousední stát s bohatou společnou historií, zůstával stranou. Vzájemné vztahy obou zemí jsou – i přes dílčí neshody v evropské politice – mimořádně dobré;[24] a to se netýká jen politických činitelů, ale i života běžných občanů. Předsudky či neznalost sousedního státu však nechávají volné pole pro zlepšení veřejné diplomacie SRN na našem území.

3.1 Cíle německé veřejné diplomacie v ČR

Spolková republika Německo si v rámci své zahraniční kulturní a vzdělávací politiky stanovila tři základní cíle, kterých chce v České republice dosáhnout, aby přispěla ke zlepšení a prohloubení bilaterálních vztahů mezi oběma státy. V dopise od německého velvyslanectví z prosince 2011 (Příloha č. 1) stojí:

> „Má být zprostředkován sympatický a současný obraz Německa v České republice a Německo má být propagováno jako atraktivní místo pro studium a vědu. Stejně tak usilujeme o intenzivní kulturní dialog. Vzhledem k tomu, že v posledních letech počet těch, kdo se učí německy, bohužel drasticky klesl, má momentálně nejvyšší prioritu zlepšení postavení německého jazyka v České republice."

Jestliže se ještě ve školním roce 2005/06 učilo německy přes 468 tisíc žáků (39,4 % školáků), o tři roky později jich bylo jen 375 tisíc (31,1 %; Goethe-Institut 2011b: 38). Podíl dětí učících se anglicky naopak vzrostl z 77,6 % ve školním roce 2005/06 na 88,4 % v roce 2008/09. Podívali-li bychom se na statistiky z první poloviny 90. let, rozdíl by byl ještě mnohem markantnější (němčina byla na prvním místě, co se výuky cizích jazyků na základních školách týče). K faktu, že počet zájemců o němčinu klesá, nepřispělo ani rozhodnutí české vlády o tom, že od roku 2012 bude muset být prvním vyučovaným cizím jazykem výhradně angličtina, což může být zejména v německém pohraničí, kde dochází ke každodennímu kontaktu českých dětí s německým obyvatelstvem, značně kontraproduktivní. To potvrdila i Dr. Josefine Wallat během rozhovoru na Velvyslanectví SRN v Praze (Příloha č. 3):

> „Velkým problémem je pro nás fakt, že české základní školství vyžaduje učit se pouze jeden cizí jazyk. A pochopitelně je to angličtina. Na rozdíl od Polska, kde se děti povinně

[24] Korektní vztahy mezi ČR a SRN a vzájemný respekt obou států dokládají i projevy premiéra Petra Nečase a spolkové kancléřky Angely Merkelové během její státní návštěvy v Praze dne 3. dubna 2012.

učí dvěma cizím jazykům a kde počet lidí učících se Německy roste, a v rozporu s přáním Evropské unie, aby se školáci naučili dvě cizí řeči, je v ČR povinný jen jazyk jeden. Naším přáním je, aby to byly jazyky dva, protože v takovém případě je pak mnohem snazší vybrat si jako druhý cizí jazyk němčinu. Souboj angličtina versus němčina nemůžeme nikdy vyhrát, to je jasné. Angličtina je základ. Dle našeho názoru ale sama angličtina nestačí. Kdyby existovala volba prvního i druhého cizího jazyka, měli bychom větší šanci na úspěch."

Dle šetření Česko-německé obchodní a průmyslové komory (Goethe-Institut 2012a) hraje pro 90 % německých firem působících v České republice znalost německého jazyka významnou roli a 77 % Čechů zastává názor, že je němčina důležitým profesním faktorem. Paradoxem ovšem je, že i přes tuto skutečnost zájem Čechů o němčinu klesá (zdá se, že nepomohlo ani úplné otevření německého a rakouského trhu pro Čechy jakožto občany Evropské unie v roce 2011). Pracovníci kulturního oddělení německé ambasády naznačili, že zájem by měl být zejména na české straně, protože reálně hrozí, že německé firmy z Česka odejdou dále na východ, kde je nejen levnější pracovní síla, ale i dostatek lidí hovořící plynně německy.[25] I přesto se však velmi intenzivně snaží výuku němčiny v České republice podporovat. Příkladem těchto snah je kampaň na podporu němčiny Šprechtíme, která je společnou iniciativou německého a rakouského velvyslanectví, Goethe-Institutu a Rakouského kulturního fóra a Česko-německé obchodní a průmyslové komory.

Pozornost německé veřejné diplomacie se také ubírá k budování pozitivního obrazu Německa. Zejména při práci s generací, která zažila druhou světovou válku, je tento úkol mimořádně obtížný. Ředitel pražského GI, Dr. Blömeke, k tomuto tématu poznamenal, že zatímco starší generace neměla problém se znalostí němčiny a s Němci měla osobní zkušenost (která bohužel často vedla k značné averzi), výhrady mladé generace vůči Němcům a Německu jsou mnohem menší, což však také koresponduje s nezájmem mladých Čechů o Německo a z něj pramenících nevědomostí o svém západním sousedovi. Nebylo by však férové tvrdit, že českou mládež česko-německé vztahy vůbec nezajímají. Různých spolků a organizací věnujících se vzájemnému kulturnímu dialogu a spolupráci totiž existuje celá řada.

[25] Stejně jako v případě volby studijního oboru, kdy mladí Češi dávají přednost tomu, co je baví (bez ohledu na možné budoucí uplatnění), lze i v případě volby cizího jazyka pozorovat trend, kdy se lidé rozhodují velmi intuitivně, na základě libozvučnosti daného jazyka, avšak ve velké míře naprosto bez ohledu na užitečnost dané řeči pro život. Argument, že němčina není příliš hezký jazyk, je poměrně smutným odůvodněním.

3.2 Instituce zaměřené na veřejnou diplomacii

Nejznámějšími a také nejdůležitějšími vykonavateli německé veřejné diplomacie v ČR jsou bezpochyby Velvyslanectví SRN v Praze a Goethe-Institut sídlící od roku 1990, kdy přišel do tehdejšího Československa, v budově bývalé ambasády Německé demokratické republiky v Praze.

Goethe-Institut má kromě své běžné agendy, kterou lze shrnout výstižnou triádou *jazyk, kultura, Německo* (součást loga GI), také postavení regionálního institutu pro střední a východní Evropu.[26] Své zastoupení má rovněž v jednotlivých krajích, avšak v mnohem menším měřítku. V Pardubicích a Českých Budějovicích najdeme Goethe-Centra, organizující kulturní akce vztahující se k Německu, kurzy německého jazyka, vzdělávání učitelů atd. (Goethe-Institut 2012b).[27] Partnerské knihovny pak najdeme v Brně, Liberci, Olomouci, Ostravě a Plzni; v devíti menších městech vznikly odborné knihovny pro učitele němčiny a v mnoha městech jsou zkoušková centra GI (Goethe-Institut 2011b: 38).

GI pořádá desítky vlastních kulturních a vzdělávacích akcí, spolupracuje s mnoha českými a německými veřejnými i soukromými organizacemi, primárně pak s německým velvyslanectvím, avšak zůstává politicky nezávislým. Finanční prostředky sice získává z veřejných prostředků, ale o tom, jaké aktivity vyvíjí, závisí prakticky výhradně na něm. To je jeden z faktorů, proč má tak velké renomé a je veřejností vnímám jako důvěryhodná instituce.

Ve stejném domě jako GI sídlí i česká pobočka DAAD, která v rámci své celosvětové sítě – dle informací poskytnutých německým velvyslanectvím – drží primát v počtu udělených stipendií v přepočtu na obyvatele. Jestliže jsme v druhé kapitole uvedli, že DAAD udělí ročně cizincům přes čtyřicet tisíc stipendií, pak jsou zhruba čtyři stovky stipendií připadajících na občany České republiky poměrně zajímavým číslem (DAAD 2011: 59). Některé typy stipendií však musely být v nedávné minulosti z důvodu nízké poptávky ze strany Čechů dokonce zrušeny.[28] O jiná stipendia je naopak velký zájem a získají je jen ti nejlepší studenti. Dr. Wallat v rozhovoru (Příloha č. 3) uvedla, že cílem SRN je poskytovat stipendia především těm mladým lidem, kteří zůstanou i nadále s Německem v kontaktu. Lze se domnívat, že Německo chce tyto finančně velmi zajímavě podpořené stipendisty využívat jako šiřitele pozitivního obrazu o Německu, jako jakési neplacené „agenty“ či občany-diplomaty propagující tuto moderní hospodářskou velmoc. Souvislost by se dala hledat i mezi vysíláním studentů

---

[26] Více viz rozhovor s Dr. Blömekem, Příloha č. 2.

[27] Goethe-Centra jsou samostatná česká zařízení, která uzavřela smlouvu o spolupráci s GI. Na jejím základě jsou úzkými partnery GI při zprostředkovávání německého jazyka a kultury v zahraničí. Ve své práci se Goethe-Centra řídí kvalitativními standardy GI. Prostřednictvím GI také získávají každoročně příspěvek z německých veřejných prostředků (Goethe-Institut 2012b).

[28] Jednalo se například o stipendium pro studenty třetího ročníku bakalářských programů, které stipendistům umožňovalo napsat bakalářskou práci v Německu.

a podporou výuky němčiny: jestliže studium v Německu přinese mladému člověku nezapomenutelnou životní zkušenost, lze očekávat, že ji bude šířit dále a motivovat své okolí, aby se učilo německy. Za jistý typ veřejných diplomatů můžeme považovat i lektory DAAD působící na českých univerzitách.

Svůj podíl na vykonávání veřejné diplomacie má nepochybně Velvyslanectví SRN v Praze. Ambasáda samotná sice pořádá jen velmi málo akcí a projektů[29] (na to není technicky, personálně ani finančně zařízena), ale je jakýmsi neoficiálním koordinátorem činnosti GI, DAAD a mnoha dalších institucí, byť do jejich činnosti přímo nezasahuje. 20. června 2011 otevřelo velvyslanectví po dlouhých sedmi letech s velkou pompou své brány veřejnosti a vzhledem k obrovskému úspěchu této akce se rozhodlo v pořádání dne otevřených dveří každoročně pokračovat. Veřejnost měla možnost nejen prohlédnout si prostory Lobkovického paláce, ale také seznámit se s činností desítek organizací, nadací, německých firem a setkat se se zajímavými osobnostmi, např. bývalým zpravodajem Českého rozhlasu v Berlíně Jiřím Hoškem nebo hráčkami ženského fotbalu. Velký mediální ohlas této události jistě naplnil očekávání zúčastněných entit a přispěl k vylepšení obrazu Německa.

Okrajově s veřejnou diplomacií souvisí i činnost německých škol v zahraničí. V České republice je takovou školou Německá škola v Praze (*Deutsche Schule Prag*),[30] která nabízí vzdělání od mateřské školky až po maturitu. Škola se prezentuje jako škola česko-německého setkávání a její výukový plán – obsahující jak německá, tak česká témata – nese rysy, které jsou v souladu s celkovou vizí německé zahraniční kulturní a vzdělávací politiky (připomeňme, že se jedná o cíl posílit Evropu, zajistit mír a starat se o stará přátelství, viz druhá kapitola). Na stránkách školy se píše (Deutsche Schule Prag 2012):

> „...škola vytváří povědomí společné evropské historie a působí tak ve smyslu vzájemné úcty a tolerance. V duchu svého mezinárodního klimatu je škola otevřena i pro žákyně a žáky jiných národností. Tak jsou již v mládí rozvíjeny zkušenosti s lidmi jiného původu, které jsou nutné pro mezinárodní porozumění a výchovu k míru. [...] Výchova na Německé škole v Praze spočívá ve vzájemném uznávání hodnot."

Němečtí učitelé také působí na několika českých školách zaměřených na výuku němčiny, dle údajů německého velvyslanectví se počet vyslaných pedagogů dlouhodobě pohybuje kolem dvaceti pěti (Příloha č. 3). Podobně jako v případě lektorů DAAD lze i jejich poslání chápat částečně jako diplomatické.

---

29 Čas od času ambasáda pořádá koncerty a výstavy. Největším současným projektem je pak projekt Šprechtíme (viz dále).

30 *Deutsche Schule Prag* je jedinou oficiální německou školou v ČR. Existuje ale řada dalších českých škol s úzkými vazbami na Německo (neodborně označovaných jako „německé"), které nabízejí např. možnost složit zkoušku z německého jazyka DSD.

Za významnou lze označit činnost německých politických nadací působících v České republice, k nimž patří Nadace Konrada Adenauera, Nadace Heinricha Bölla, Nadace Friedricha Eberta, Nadace Friedricha Neumanna a Nadace Hanse Seidela. Všechny se snaží podporovat rozvoj demokracie a vzájemného porozumění, ale každá má trochu jiné zaměření (Velvyslanectví SRN 2012).

V případě Nadace Konrada Adenauera jde především o podporu rozvoje svobodné demokratické společnosti a tržního hospodářství s důrazem na ekologická témata a integraci do vnitřního trhu EU; zájmem nadace je také posílení stran středu, získání mladých lidí pro práci v politických stranách a zvýšení zájmu o evropská témata (všimněme si souvislosti s prvním cílem německé kulturní a vzdělávací politiky, tedy cílem posílit Evropu). Nadace k naplňování těchto cílů využívá jak velmi tradiční nástroje (poradenství a školení), tak nástrojů modernějších (projekty a programy pro studenty; Konrad-Adenauer-Stiftung 2012).

Extrémně proekologicky se profiluje Nadace Heinricha Bölla, která si za svou první zahraniční pobočku vybrala v roce 1990 právě Prahu. Nadace na svém webu deklaruje, že se zasazuje o ekologickou politiku a udržitelný rozvoj, o prohloubení evropského zeleného hnutí, ale také o lidská práva a řadu dalších témat (Heinrich-Böll-Stiftung 2012). Z hlediska rozsahu činnosti a přítomnosti v médiích ji nelze srovnávat s Nadací Konrada Adenauera či Nadací Friedricha Eberta, které mají mnohem širší záběr.

Nadace Friedricha Eberta má tři primární cíle: politické vzdělávání, výzkum a poradenství a podporu studia. Těžištěm činnosti nadace v České republice je evropská integrace, společensko-politický dialog, spolupráce s odbory a podpora demokratické a sociálně inklusivní společnosti; v praxi to znamená pořádání seminářů a diskuzí, udělování stipendií atp. (Friedrich-Ebert-Stiftung 2012).

Pokud se podíváme na seznam německých a česko-německých institucí působících v České republice, které lze alespoň částečně označit za zprostředkovatele veřejné diplomacie, zjistíme, že je opravdu velmi dlouhý. Cílem této práce však není představit kompletní výčet, ale ukázat pestrost těchto institucí a jejich činnosti, zejména pak na nich dokumentovat proměny německé veřejné diplomacie v ČR.

3.3 Proměny německé veřejné diplomacie v ČR

Německá veřejná diplomacie se mění (viz druhá kapitola) a tyto změny se projevují i v České republice. Německo začíná klást větší důraz na mezikulturní dialog místo prostého vývozu kultury (i když tato tradiční větev veřejné diplomacie nadále ve velké míře přetrvává), na projekty místo prezentací a produktů, na koprodukování akcí a projektů a na budování mezinárodních sítí. V této podkapitole se pokusíme podrobněji rozvést, jak tyto tendence vypadají v praxi. Zmíníme důležité projekty, akce a organizace, které potvrzují posun od tradiční k modernější formě veřejné diplomacie.[31]

Od vývozu kultury k mezikulturnímu dialogu

Goethe-Institut, jakožto nejvýznamnější zprostředkovatel německé kultury v zahraničí, byl (a v očích mnohých stále možná ještě je) asociován především s výstavami děl německých umělců, literárními večery atp. Dávno už ale neplatí, že by se soustředil jen na tyto velmi tradiční prvky veřejné diplomacie. GI se snaží vytvářet projekty, do nichž budou zapojeni jak Němci, tak Češi, případně lidé z dalších zemí. K prohlubování mezikulturního dialogu by měly přispět například akce s názvem „V co věříš, Evropo?“ nebo rezidenční program v pražské MeetFactory, který GI také podporuje.

„V co věříš, Evropo?“ byl cyklus sedmi interaktivních besed, během kterých čeští a evropští odborníci diskutovali a přeli se o to, jaké je ideové jádro evropské společnosti. Diskuse probíhaly od listopadu 2010 do dubna 2011 v budově GI v Praze ve formátu tzv. Korsakovovy show, v níž se prolínají dokumenty a videorozhovory spolu s aktivním publikem, které pomocí laserových ukazovátek hlasuje, kdo z expertů přednese svůj diskusní příspěvek, nebo jak se má večer dál odvíjet. Aby byl cyklus přístupný co nejširšímu publiku, byly diskuze tlumočeny jak z němčiny do češtiny, tak obráceně (Goethe-Institut 2012c).

Wallat i Blömeke (Příloha č. 2 a 3) přikládají velký význam rezidenčnímu programu v MeetFactory, kam na půl roku přijíždějí mladí začínající umělci z Německa a dalších zemí (MeetFactory 2012):

> „Cílem rezidenčního centra MeetFactory je podpora a rozvoj současného umění se zaměřením především na mezinárodní spolupráci. Chceme představovat českou uměleckou scénu zahraničním umělcům a zároveň zahraniční tvorbu zde v České republice. Jedinečnost MeetFactory, která spojuje pod jednou střechou divadlo, film,

[31] Každý z představených projektů/akcí/organizací do jisté míry zahrnuje všechny (nebo většinu) výše jmenovaných bodů. K jednotlivým bodům jsou pak přiřazeny podle toho, který bod je u nich nejvýraznější. Neznamená to tedy, že by projekt zařazený pod bod *koprodukce* nemohl nést prvky podpory mezikulturního dialogu atp.

hudbu a galerii, umožňuje rezidentům prožívat pobyt plnými doušky. Zároveň mohou umělci vytvářet svou práci přímo na míru prostoru, v němž bude prezentována."

V souvislosti s tímto rezidenčním programem lze namítnout, že se týká jen velmi malého okruhu lidí a jeho účinky jsou sporné, ale uvážíme-li možnost multiplikace (zejména zájem médií), pak se zřejmě financovat takový program vyplatí.[32]

Rezidenční program také probíhá v Pražském literárním domě autorů německého jazyka, který vznikl za účelem připomenutí dědictví německy psané literatury na českém území. „Pravidelné výměny spisovatelů mají podporovat hranice přesahující dialog a oživení multikulturní tradice Prahy a zároveň spisovatele podpořit v jejich tvůrčí činnosti." (Pražský literární dům 2012).

Na mnohem širší okruh lidí jsou zaměřeny aktivity Koordinačního centra česko-německých výměn mládeže TANDEM, Česko-německého fondu budoucnosti či Česko-německého fóra mládeže.

TANDEM v roce 2012 slaví své patnácté výročí a za dobu své působnosti se stačil etablovat jako úspěšný organizátor výměny české a německé mládeže, pedagogů a dalších osob. Přestože se profiluje jako organizace s celostátní působností, její sídla v Plzni a bavorském Řezně napovídají, že se zaměřuje na příhraniční spolupráci. Obnovuje tak něco, co bylo dříve naprosto přirozené: každodenní komunikaci mezi Čechy a Němci v pohraničí. Svými interaktivními animacemi se snaží překonávat jazykové bariéry, a to dokonce již u dětí v mateřských školkách. TANDEM dává lidem z ČR a SRN šanci, poznat sousední zemi a její jazyk,[33] načerpat nové zkušenosti a využít je v praxi, celkově tedy obohacuje českou a německou společnost (Tandem 2012).

Česko-německý fond budoucnosti[34] (dále jen ČNFB) si klade za cíl všestranně podpořit porozumění mezi Čechy a Němci a činí tak především prostřednictvím poskytování finanční podpory projektům z obou zemí. Nejvýznamnějším má být Česko-německé diskusní fórum, které se snaží pečovat o česko-německý dialog tím, že do něj úzce zapojuje všechny skupiny, kteří prosazují dobrou česko-německou spolupráci (ČNFB 2012). Podobné cíle má i Česko-německé fórum mládeže.

---

[32] Německou sekci rezidenčního programu podporuje GI, Česko-německý fond budoucnosti a berlínský umělecký dům Bethanien (MeetFactory 2012).

[33] Připomeňme, že zatímco v českých školách je od roku 2012 prvním cizím jazykem povinně angličtina a druhý cizí jazyk je nepovinný, v Německu jsou povinné cizí jazyky dva a ve vybraných bavorských a saských příhraničních školách je druhým povinným cizím jazykem čeština. Ve více školách je jazykem volitelným.

[34] Česko-německý fond budoucnosti je mezistátní instituce, jež je konkrétním výsledkem Česko-německé deklarace z 21. ledna 1997. Podepsáním Statutu českou a německou vládou byl založen dne 29. 12. 1997 jakožto nadační fond podle českého práva se sídlem v Praze. Fond hospodaří se jměním ve výši desítek milionů korun, větší částí přispívá německá strana (Česko-německý fond budoucnosti 2012).

S veřejnou diplomacií a mezikulturním dialogem také úzce souvisí zahraniční aktivity měst a regionů, označované jako paradiplomacie.[35] Dle informací poskytnutých Svazem měst a obcí České republiky má na dvě stě tuzemských obcí uzavřeno partnerství s jinou obcí v Německu;[36] navíc existuje řada regionálních přeshraničních sdružení obcí a měst (např. euregiony Egrensis nebo neisse–nisa–nysa). Tato partnerství umožňují občanům daných obcí a regionů více se setkávat, intenzivněji spolupracovat, učit se jeden od druhého atd.

Projekty a procesy místo prezentací a produktů

Jedním z dalších projektů Goethe-Institutu je debatní soutěž Mezinárodní debaty mládeže (*Jugend debattiert international*), která je určena středoškolským studentům z osmi evropských zemí (ČR, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Maďarsko, Polsko, Rusko a Ukrajina). Jednacím jazykem je němčina a „projekt přispívá k tomu, že mladí lidé ze střední a východní Evropy umí formulovat své názory a stanoviska na základě znalostí faktů a umějí je přesvědčivě prezentovat. Projekt chce posílit postavení debaty jako nástroje demokratické výměny názorů a podporuje aktivní mnohojazyčnost v Evropě." (Goethe-Institut 2012d). U tohoto projektu je patrné, že se v žádném případě nejedná o vývoz německé kultury, ale zejména o posilování dialogu. Co se financování týče, můžeme pozorovat zmíněný fenomén koprodukce: projekt financují čtyři organizace, z toho tři vládní (GI, Německá centrála pro vzdělávání v zahraničí a nadace Erinnerung, Verantwortung und Zukunft) a jedna nevládní (obecně prospěšná nadace Hertie-Stiftung).

Dalším příkladem může být projekt Zacházení se socialistickou minulostí, který organizuje GI v Polsku, Maďarsku, České republice, Slovinsku, Slovensku, Lotyšsku, Litvě a Estonsku. Jedná se o webové stránky v jazycích všech výše uvedených zemí a samozřejmě také v němčině (Goethe-Institut 2012e); kromě on-line prezentací dějin zemí východního bloku zde najdeme díla umělců z regionu. Cílem je zpřístupnit socialistickou minulost východní Evropy včetně někdejší NDR a vývoj po roce 1989 i jeho recepci bez ohledu na státní hranice. K problematice společné minulosti se vyjadřují různí experti a umělci. Důležitou součástí projektu je také pořádání kulturních a vzdělávacích akcí, přednáškami a výstavami počínaje a různými konferencemi konče. Na projektu se podílí nejen GI, ale i vlády a instituty dalších

---

35 Podrobněji viz Peterková 2008.

36 Pracovnice Svazu měst a obcí České republiky, paní Olga Kučerová, na základě telefonického rozhovoru ze dne 23. 4. 2012 ochotně zaslala mailem následující informace: „Města (obce II. a III. typu): Největší počet partnerství je navázáno právě s německými městy (cca 23,3 % partnerských vazeb), až poté s polskými městy (18,2 %), na třetím místě jsou pak slovenská města (14,9 %). Obce (obce I. typu): Největší počet partnerství je navázáno se slovenskými obcemi (cca 27,6 % partnerských vazeb), poté s polskými obcemi (24,5 %), na třetím místě jsou pak německé obce (23,1 %)." Připojila také seznam českých a německých měst, která jsou partnery.

zemí (tamtéž). Opět můžeme hovořit o prohlubování mezikulturního dialogu a dalších fenoménech, které jsou spojeny s novými trendy německé veřejné diplomacie.

Do třetice jmenujme projekt SoundExchange zaměřený na hledání kořenů experimentální hudby ve střední a východní Evropě, který probíhá od listopadu 2011 do listopadu 2012 v sedmi evropských městech (Krakov, Bratislava, Tallin, Vilnius, Budapešť, Riga a Praha). Projekt si klade za cíl zpřístupnit tradice experimentální hudby a navázat na aktuální vývoj na místních hudebních scénách. Postupně tak budou v jednotlivých městech probíhat v době konání hudebních festivalů tzv. *Sound Exchange Days*, během kterých se budou moci návštěvníci zúčastnit tvořivých dílen, koncertů, představení, dadaistických happenningů, různých improvizací a dalších kulturních akcí (Goethe-Institut 2011f). Všechny programy jsou uváděny na základě vícestranné výměny a ve spolupráci s místními hudebními festivaly. Jedná se o další příklad, kdy nedochází k pouhému vývozu kultury, ale kdy jde o zapojení co největšího počtu lidí (jak umělců, tak veřejnosti), jejich vzájemné obohacování a přispívání k lepší vzájemné spolupráci.

Od kooperace ke koprodukci

Ukázkovým příkladem koprodukce je výše zmíněný projekt Šprechtíme. Koproducenty tentokráte sice nejsou Česká republika a Německo, jak tomu bylo v případě jmenovaného Tandemu nebo Česko-německého fondu budoucnosti, ale Německo a Rakousko. Oba státy mají společný zájem: zatraktivnit pro Čechy německý jazyk a přesvědčit co nejvíce lidí, že učit se německy se vyplatí. Organizátoři přišli s poměrně zajímavou strategií, jak toho docílit. Povedlo se jim na svou stranu získat známé české osobnosti, pro jejichž kariéru měla němčina nevyčíslitelnou hodnotu. Z plakátů v českých školách, pražském metru, krajských městech nebo prodejnách maloobchodní sítě Kaufland se tak usmívá Mistr Karel Gott a zpěvačka Marta Jandová; kampaň podpořil i český ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg. Velvyslanectví SRN v Praze věří, že investice ve výši 70 000 € v roce 2011 a podobná částka vynaložená v roce 2012 přinese své ovoce.[37]

Festival německy mluvených filmů Das Filmfest, konající se každý podzim v Praze a Brně, je další ukázkou toho, že projekt pořádaný více partnery má větší šanci na úspěch než akce pořádané výhradně německými institucemi. Na financování festivalu se podílí zástupci Německa, Rakouska a Švýcarska.

Skutečný věhlas si však vydobyl Pražský divadelní festival německého jazyka (*Prager Theaterfestival der deutschen Sprache*), který se bude v listopadu 2012 konat již po sedmnácté.[38]

---

[37] Celkový rozpočet kampaně je vyšší, uvedená částka se týká pouze příspěvku Velvyslanectví SRN v ČR.

[38] Festival vznikl v roce 1996 především z české iniciativy. Velmi brzy jej však vzaly za svůj německé, rakouské, švýcarské a další instituce a stal se tak velmi vhodným prostředkem veřejné diplomacie jmenovaných států.

Jak řekl pan Hannß (Příloha č. 3), jedná se o událost roku: „Neuvědomuji si, že by existovala země, ve které by probíhal festival srovnatelného rozměru a tak dobré pověsti.“ Festival představuje současné německojazyčné divadlo (tedy divadlo německé, rakouské, švýcarské, lucemburské, lichtenštejnské, avšak také české) a je doprovázen celou řadou dalších akcí. Jeho ředitelce, paní Jitce Jílkové, byl 13. března 2012 propůjčen Spolkový kříž za zásluhy na stuze Řádu za zásluhy Spolkové republiky Německo, kříž jí předal německý velvyslanec v Praze J. E. Detlef Lingemann (Theater.cz 2012). Zajímavá je i struktura partnerů festivalu – finančně se na něm podílí české ministerstvo kultury, ČNFB, GI, ale i celá řada firem (Siemens, T-Mobile, RWE, Česká spořitelna, Škoda Auto). Podporovateli jsou kulturní instituty Rakouska a Švýcarska a hlavní město Praha, mediálními partnery Česká televize, Lidové noviny a mnoho dalších. Takto široké spektrum partnerů a podporovatelů si zajisté přál každý projekt, ale jak uvedl pan Hannß (Příloha č. 3), zejména v době finanční krize bylo velmi obtížné přesvědčit firmy, aby se finančně podílely na aktivitách veřejné diplomacie.

Za jistou formu (nefinanční) koprodukce lze označit i diskusní řadu GI s názvem Literatura pod vysokým napětím. GI poněkud netradičně požádal českou kritičku Alici Horáčkovou z deníku Mladá Fronta Dnes, aby se stala kurátorkou této řady a sama vybrala německé spisovatele, kteří by v Praze měli představit svou tvorbu (Goethe-Institut 2012g). Vznikl tak projekt, který by měl v české veřejnosti vzbudit větší důvěru a zájem, než kdyby jej připravovali jen Němci.

Budování mezinárodních sítí

Cílem německé veřejné diplomacie je nejen navázat kontakty mezi lidmi z Německa a ostatních států světa, ale tyto kontakty také udržet. Z tohoto důvodu byl na popud Ministerstva pro hospodářskou spolupráci a rozvoj SRN založen *Alumniportal Deutschland*, on-line síť kontaktů pro všechny, kdo přišli s Německem studijně či pracovně do styku.[39] Portál je primárně určen k udržování a navazování nových kontaktů ve firemní sféře (převážně k hledání zaměstnání/zaměstnanců – registrovány jsou zde jak jednotlivci, tak instituce a firmy), ale dává také prostor k výměně informací o kultuře, společnosti, němčině a vzdělávání obecně. Partnery portálu jsou Ministerstvo zahraničních věcí SRN, politické nadace, GI, Deutsche Welle a další (Alumniportal Deutschland 2012). *Alumniportal Deutschland* by měl přispět k zefektivnění stipendijních programů – v minulosti bylo velmi těžké neztratit přehled o stipendistech poté, co se vrátili z Německa zpět domů; to by se však nyní mělo změnit.

[39] Anglické slovo *alumni* proniká do německé i české slovní zásoby a znamená doslova „absolvent“.

Dr. Blömeke i Dr. Wallat shodně uvedli, že co se blízké budoucnosti týče, největším přáním Německa je, aby více Čechů vnímalo němčinu jako atraktivní jazyk, který stojí za to se učit, a Německo jako atraktivní zemi. Paní Wallat v závěru rozhovoru řekla (Příloha č. 3):

> „Německo, to není jen eintopf a Vinnetou. Největší předsudky mají lidé, kteří do Německa zavítají jen velmi zřídka, nebo tam nikdy nebyli. Špatné počasí, špatná kuchyně, nepříjemní a studení lidé... Takových předsudků bychom se rádi zbavili. Německo je také zemí, kde je spoustu nádherných měst a památek, turistických stezek a lyžovat se dá nejen v Rakousku, ale i u nás."

Z rozhovoru s Dr. Blömekem (Příloha č. 2) vyplynuly i další výzvy pro německou veřejnou diplomacii u nás: vypořádat se se silným pragocentrismem, pracovat na své image, více spolupracovat s médii[40] a oslovit ještě více lidí, než tomu bylo doposud.

[40] Z německého pohledu informuje české zpravodajství o Německu značně selektivně a preferuje hlavně politická a hospodářská témata, což je škoda.

Závěr

Cílem této práce bylo zmapovat současnou německou veřejnou diplomacii, analyzovat její proměny v posledních letech a podívat se také na výhled do budoucna. Těžiště práce bylo soustředěno do druhé a především třetí kapitoly týkající se německé veřejné diplomacie v České republice, první kapitola sloužila jako opěrný aparát pro další části práce. Připomeňme, že jsme veřejnou diplomacii pro účely této práce chápaly především jako proces komunikace státu a dalších aktérů se zahraničním publikem za účelem zvýšit zájem o danou zemi, prohloubit její důvěryhodnost atd. Vysvětlili jsme úzkou souvislost veřejné diplomacie s Nyeovým konceptem soft power (a dalšími oblastmi, kterými byly např. kulturní diplomacie, paradiplomacie a branding zemí) a ukázali, jak velkou roli státy veřejné diplomacii přikládají.

Výjimkou v tomto ohledu není ani Německo, které považuje veřejnou diplomacii, respektive svou zahraniční kulturní a vzdělávací politiku (*Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik*), za jeden ze tří pilířů své zahraniční politiky (vedle klasické diplomacie a podpory německého hospodářství v zahraničí). Německo si vytyčilo čtyři základní cíle, kterých by chtělo prostřednictvím své veřejné diplomacie dosáhnout: posílit Evropu, zajistit mír, starat se o stará přátelství a zakládat nová partnerství (Auswärtiges Amt 2011: 2). V případě České republiky jsou z pohledu Německa aktuální zejména první a třetí cíl, tedy posilování Evropy a péče o stará přátelství. Obecnou vizi zahraniční politiky a veřejné diplomacie připravuje německá vláda v součinnosti s ministerstvem zahraničí, jejími vykonavateli jsou pak tzv. zprostředkovatelé (německý pojem *Mittler*). K těm hlavním patří Goethe-Institut, DAAD a německé školy v zahraničí. Nesmíme ale zapomenout na polické nadace, činnost jednotlivých ambasád, spolupráci se soukromým sektorem (německé firmy), informační kanál Deutsche Welle, přeshraniční spolupráci mezi městy atd.

Zmínili jsme, že veřejná diplomacie SRN se mění, i když ne tak rychle, jak by si někteří teoretici a politici přáli. Přes určitou rigiditu pozorujeme přechod od pouhého exportu kultury k vytváření a prohlubování mezikulturnímu dialogu, důraz na vytváření projektů a procesů místo prezentací a produktů, posun od kooperace ke koprodukci a snahu o budování mezinárodních sítí místo centralistického zprostředkování. Tyto změny jsme dokumentovali na četných příkladech, např. mezinárodní debatní soutěži *Jugend debattiert international* či internetové síti pro absolventy stipendijních pobytů *Alumniportal Deutschland*.

Nejvyšší prioritou německé veřejné diplomacie v Česku je zastavit pokles zájmu o němčinu, v ideálním případě docílit nárůstu počtu lidí učících se německy. V posledních letech totiž došlo k citelnému propadu v číslech a pomyslné nůžky mezi žáky učícími se anglicky a německy se značně rozevírají ve prospěch angličtiny. Češi tak nejsou schopni

uspokojit poptávku německých a rakouských firem po kvalifikovaných zaměstnancích s dobrými znalostmi němčiny. Tento neblahý fakt se snaží společnými silami německé a rakouské orgány za podpory známých českých osobností změnit prostřednictvím kampaně Šprechtíme, která probíhala v roce 2011, probíhá i v roce 2012 a zřejmě bude pokračovat i v nadcházejících letech.

Obecně však můžeme říci, že vztahy mezi Německem a Českou republikou jsou mimořádně dobré a vzájemná spolupráce (i mimo politickou rovinu) je velmi intenzivní. Řada českých obcí má uzavřeno partnerství s některou z německých obcí; dobře funguje Koordinačního centrum česko-německých výměn mládeže TANDEM či Česko-německý fond budoucnosti a další organizace. Za mimořádný lze označit Pražský divadelní festival německého jazyka, který je událostí roku a je vytvářen především Čechy (tj. nejde o klasický export kultury).

Bakalářská práce splnila většinu cílů, které si kladla. Podařilo se zanalyzovat podobu současné veřejné diplomacie SRN a poukázat na proměny, které zažívá – a to včetně nedostatků. Konkrétní příklady měly ilustrovat barvitost německé veřejné diplomacie a začlenění veřejnosti do jejího fungování. V žádném případě nebylo možné vyjmenovat všechny entity činné v této oblasti, to ale ani nebylo cílem překládané práce. Co se výhledu do budoucna týče, práce se opírá hlavně o názory pracovníků Velvyslanectví SRN v Praze a Dr. Blömekeho, ředitele Goethe-Institutu v Praze, přičemž se jedná především o jejich přání a osobní názory. I tyto poznatky jsou však cenné, neboť poodhalují nejbližší směřování německé veřejné diplomacie v naší zemi.

Práci by bylo možné rozšířit o přístup českých úřadů a organizací k aktivitám vyvíjeným SRN na našem území, její rozsah to však neumožňuje. Zajímavý by byl i komparativní pohled na německou a rakouskou veřejnou diplomacii v ČR nebo německou veřejnou diplomacii v ČR a naopak českou veřejnou diplomacii v SRN – berme tato témata jako náměty pro další odborné práce.

Seznam zkratek

AA	Auswärtiges Amt, tj. Ministerstvo zahraničních věcí SRN
AKBP	Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik, tj. Zahraniční kulturní a vzdělávací politika SRN
ČNFB	Česko-německý fond budoucnosti
ČR	Česká republika
DAAD	Německá akademická výměnná služba
DSD	Deutsches Sprachdiplom – mezinárodní zkouška z německého jazyka
DW	Deutsche Welle (informační kanál)
GI	Goethe-Institut
Ifa	Institut pro zahraniční vztahy
SRN	Spolková republika Německo
ZfA	Centrála německého školství v zahraničí

Seznam použité literatury

Monografie

KATHE, Steffen R. *Kulturpolitik um jeden Preis. Die Geschichte des Goethe-Instituts von 1951 bis 1990*. München: Martin Meidenbauer, 2005. ISBN 3-89975-047-0.

NYE, Joseph S., Jr. *Soft Power. The Means to Success in world politics*. New York: Public Affairs, 2004. ISBN 1-58648-306-4.

PETERKOVÁ, Jana. *Veřejná diplomacie*. Praha: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-125-0.

PRÁŠIL, Jan a kol. *Zahraniční politika Německa na začátku 21. století*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2011. ISBN 978-80-87092-15-6.

Sborníky

MELISSEN, Jan. The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice. In: MELISSEN, Jan (Ed.). *The New Public Diplomacy. Soft Power in Inrernational Relations*. New York: Palgrave Macmillan, 2005. ISBN 1-4039-4516-0.

SCHNEIDER, Wolfgang. Vom Export zum Netzwerk, vom Event zur Intervention. Zum Wandel auswärtiger Kulturpolitik. In: SCHNEIDER, Wolfgang (Hrsg.). *Auswärtige Kulturpolitik. Dialog als Auftrag – Partnerschaft als Prinzip*. Bonn: Kulturpolitische Gesellschaft, 2008. ISBN 978-3-89861-941-9.

Tištěná periodika, dokumenty a slovníky

AUSWÄRTIGES AMT. *Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik in Zeiten der Globalisierung*. Oficiální dokument MZV SRN. Berlín: 2011.

AUSWÄRTIGES AMT. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik. 2009/2010*. Oficiální dokument MZV SRN. Berlín: 2010.

CULL, Nicholas J. Public diplomacy: Seven lessons for its future from its past. *Place Branding and Public Diplomacy*, 2010, Vol. 6 Issue 1, p11-17. ISSN 1751-8040.

DAAD. *2010 Jahresbericht*. Bonn: DAAD, 2011.

ENCYKLOPEDICKÝ DŮM (kolektiv autorů). *Slovník cizích slov*. Praha: Levné knihy KMa, 2006. ISBN 80-7309-347-2.

GESCHER, Valentin. Svět je velký a spása číhá všude. Zahraniční kulturní politika jako třetí pilíř zahraniční politiky. *Mezinárodní politika*, srpen 2007, roč. XXXI, č. 8, s. 6-8. ISSN 0543-7962.

GOETHE-INSTITUT. *2.11. Reportagen, Bilder, Gespräche. 60 Jahre Goethe-Institut*. München: Goethe-Institut, 2011a.

GOETHE-INSTITUT. *Regionalstrategie 2011-2014. Region: Mittelosteuropa. Fassung vom 03.08.2011*. Interní dokument GI. Praha: Goethe-Institut, 2011b.

JUNGBAUER, Radomír. Druhy soudobé diplomacie. *Mezinárodní politika*, duben 2011, roč. XXXV, č. 4, s. 11-14. ISSN 0543-7962.

MZV ČR. *Koncepce zahraniční politiky České republiky*. Oficiální dokument MZV ČR. Praha: 2011.

MOURALOVÁ, Blanka, ŠÍCHA, Jan a ŠIMŮNKOVÁ, Tereza. Partnerství s Německem v inspiraci a komunikaci. Mezinárodní politika, říjen 2009, roč. XXXIII, č. 10, s. 12-14. ISSN 0543-7962.

PETERKOVÁ, Jana. Veřejná diplomacie v proměnách času. *Mezinárodní politika*, duben 2011, roč. XXXV, č. 4, s. 9-11. ISSN 0543-7962.

TAYLOR, Humphrey. The Not-So-Black Art of Public Diplomacy. *World Policy Journal*, Winter 2007/08, Vol. 24 Issue 4, p51-59. ISSN 0740-2775.

TOMALOVÁ, Eliška. Kulturní diplomacie a mezinárodní vztahy. *Mezinárodní politika*, srpen 2007, roč. XXXI, č. 8, s. 4-6. ISSN 0543-7962.

Elektronické zdroje

ALUMNIPORTAL DEUTSCHLAND. *Über das Alumniportal Deutschland* c2012 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.alumniportal-deutschland.org/services/ueber-das-alumniportal-deutschland.html>.

BACH, Aya. *„Goethe" und die arabische Revolution* [online]. c2011 [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: <http://www.goethe.de/ins/eg/kai/kul/mag/rev/de7752594.htm>.

BUNDESVERWALTUNGSAMT. *Die Zentralstelle für das Auslandsschulwesen (ZfA) des Bundesverwaltungsamtes* [online]. c2012 [cit. 2012-04-06]. Dostupné z: <http://www.auslandsschulwesen.de/Auslandsschulwesen/DieZfA/inhalt.html>.

ČESKO-NĚMECKÝ FOND BUDOUCNOSTI. *O nás* [online]. c2012 [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <http://www.fondbudoucnosti.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=5933>.

DAAD. *DAAD v ČR* [online]. c2012 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://daad.cz/?menu=7>.

DEUTSCHE SCHULE PRAG. *Základní myšlenka* [online]. c2012 [cit. 2012-04-21]. Dostupné z: <http://www.dsp-praha.org/cs/skola-se-predstavuje/zakladni-myslenka/>.

FRIEDRICH-EBERT-STIFTUNG. *FES v České republice.* [online]. c2012 [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <http://www.fesprag.cz/fesvceskerepublice-cz.html>.

GOETHE-INSTITUT. *Němčina pro úspěšnou kariéru* [online]. c2012a [cit. 2012-04-21]. Dostupné z: <http://www.goethe.de/ins/cz/pra/lhr/dlp/dfk/csindex.htm>.

GOETHE-INSTITUT. *Goethe-Centra* [online]. c2012b [cit. 2012-04-21]. Dostupné z: <http://www.goethe.de/ins/cz/pra/net/gz/csindex.htm>.

GOETHE-INSTITUT. *V co věříš, Evropo?* [online]. c2012c [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <http://www.goethe.de/ins/cz/pra/kul/sup/wer/csindex.htm>.

GOETHE-INSTITUT. *Jugend debattiert international* [online]. c2012d [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <http://www.goethe.de/ins/cz/pra/kul/sup/jdb/csindex.htm>.

GOETHE-INSTITUT. *Zacházení se socialistickou minulostí* [online]. c2012e [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <http://www.goethe.de/ges/pok/prj/usv/csindex.htm>.

GOETHE-INSTITUT. *Sound Exchange* [online]. c2012f [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <http://www.goethe.de/ins/cz/pra/kul/sup/sec/csindex.htm>.

GOETHE-INSTITUT. *Literatura pod vysokým napětím* [online]. c2012g [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <http://www.goethe.de/ins/cz/pra/kul/duc/lit/hoc/csindex.htm>.

HEINRICH-BÖLL-STIFTUNG. *Poslání nadace* [online]. c2012 [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <http://www.boell.cz/web/82.html>.

IFA. *Über uns* [online]. c2012 [cit. 2012-04-06]. Dostupné z: <http://www.ifa.de/ifa/ziele/>.

KONRAD-ADENAUER-STIFTUNG. *O nás* [online]. c2012 [cit. 2012-04-16]. Dostupné z: <http://www.kas.de/tschechien/cs/about/>.

MEETFACTORY. *Rezidenční program MeetFactory* [online]. c2012 [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <http://www.meetfactory.cz/rezidence/rezidencni-program-meetfactory.aspx>.

MZV SR. *Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky na obdobie rokov 2010 – 2014* [online]. c2012 [cit. 2012-03-07]. Dostupné z: <http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_D79B776034EEB158C12577850041BCAC_SK/$File/programove_vyhlasenie.pdf>.

NYE, Joseph S. *Nová veřejná diplomacie* [online]. 2010-02-10 [cit. 2012-02-22]. Dostupné z: <http://www.project-syndicate.org/commentary/nye79/Czech>.

PRAŽSKÝ LITERÁRNÍ DŮM. *O nás* [online]. c2012 [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <http://www.literarnidum.cz/?page=prazsky-literarni-dum_o-nas>.

TANDEM. *Projekty a programy Tandemu se zvláštním významem* [online]. c2012 [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <http://www.tandem.adam.cz/sekce/programy-a-projekty-tandemu-se-zvlastnim-vyznamem>.

THEATER.CZ. *Aktuálně* [online]. c2012 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.theater.cz/>.

VELVYSLANECTVÍ SRN V PRAZE. *Linky – politika a společnost* [online]. c2012 [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <http://www.prag.diplo.de/Vertretung/prag/cs/03/Linksammlung__Politik__Gesellschaft/Linksammlung__Politik__Gesellschaft__cz.html>.

Soukromá korespondence a rozhovory se zástupci německých institucí v ČR

Dopis z Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v Praze ze dne 2. prosince 2011 (Příloha č. 1).

Rozhovor s ředitelem Goethe-Institutu v Praze, panem Dr. Heinrichem Blömekem ze dne 27. února 2012 (Příloha č. 2).

Rozhovor s pracovníky kulturního oddělení Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v Praze, paní Dr. Josefine Wallat a panem Svenem Hannßem, 29. února 2012 (Příloha č. 3).

Přílohy

Příloha č. 1 Dopis z Velvyslanectví SRN v Praze

Příloha č. 2 Rozhovor s ředitelem Goethe-Institutu v Praze

Příloha č. 3 Rozhovor s pracovníky kulturního oddělení Velvyslanectví SRN v Praze

Příloha č. 4 Ukázka programu pražského Goethe-Institutu

Příloha č. 5 Rozpočet AKBP na rok 2009

Příloha č. 1
Dopis z Velvyslanectví SRN v Praze ze dne 2. prosince 2011

Překlad

Velvyslanectví
Spolkové republiky Německo
Praha

Pan

Lukáš Boček

ADRESA
Vlašská 19
118 01 Praha 1

POŠTOVNÍ ADRESA
P.O.Box č.88

Vlašská 19

118 01 Praha 1

INTERNET: www.deutsche-botschaft.de

TEL + 420-257113111
FAX + 420-257113286

Vyřizuje
Dr. Josefine Wallatová

TEL-linka: 225

KU-1@prag.diplo.de

V Praze dne 2. prosince 2011

Vážený pane Bočku,

velmi Vám děkuji za Váš dopis ze 30. listopadu a za Váš zájem o kulturní politiku Spolkové republiky Německo ve střední Evropě. Kulturní oddělení velvyslanectví Vám rádo zodpoví pár otázek k Vaší seminární práci.

Kulturní politika velvyslanectví se v zásadě zaměřuje na zlepšení a prohloubení bilaterálních vztahů mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo. Má být zprostředkován sympatický a současný obraz Německa v České republice a Německo má být propagováno jako atraktivní místo pro studium a vědu. Stejně tak usilujeme o intenzivní kulturní dialog. Důležitým pilířem kulturní politiky je posílení němčiny jako cizího jazyka.

Vzhledem k tomu, že v posledních letech počet těch, kdo se učí německy, bohužel drasticky klesl, má momentálně nejvyšší prioritu zlepšení postavení německého jazyka v České republice. Abychom zdůraznili důležitost německého jazyka, byla v září zahájena kampaň na podporu němčiny pod názvem „Šprechtíme“. Projekt je společnou iniciativou německého a rakouského velvyslanectví, Goethe-Institutu a Rakouského kulturního fóra a Česko-německé obchodní a průmyslové komory a obchodního oddělení rakouského velvyslanectví.

Kampaň na podporu němčiny se snaží pomocí plakátů, reklamy a s podporou známých osobností jako je mimo jiné ministr zahraničních věcí Schwarzenberg, zpěvačka Marta Jandová a

Karel Gott zvýšit zájem o německý jazyk. Kampaň však nemá pouze podpořit zájem školáků o němčinu, ale také všeobecně poskytnou zájemcům informace o kurzech němčiny, jazykových institutech a jazykových certifikátech. Více informací o cílech a obsahu kampaně „Šprechtíme“ naleznete na webové stránce: www.sprechtime.cz.

Zajímavá by pro Vás mohla být rovněž studie Vladimíra Handla z Institutu pro mezinárodní vztahy v Praze z roku 2010. Studie ukazuje z českého pohledu zahraniční politiku Spolkové republiky Německo. Bližší informace jsou na webové stránce Institutu: http://www.iir.cz/.

Všeobecné informace o kulturní politice najdete rovněž na webových stránkách velvyslanectví: http://www.prag.diplo.de/Vertretung/prag/de/06/__Kultur__Bildung.html.

Kulturní oddělení doufá, že budete moci tyto informace využít pro svou práci.

S přátelským pozdravem

Josefine Wallatová
vedoucí kulturního oddělení
v.r.

Příloha č. 2

Rozhovor s ředitelem Goethe-Institutu v Praze, panem Dr. Heinrichem Blömekem (ředitel institutu s regionálním pověřením), 27. února 2012 (zkrácený překlad z německého jazyka)

LB – autor práce
HB – Dr. Heinrich Blömeke
Zkratka „GI" označuje Goethe-Institut.

LB: Jakou odpověď mi dáte, když se zeptám: Čím je pro Vás Goethe-Institut?
HB: Goethe-Institut je německý kulturní institut v zahraničí. Podporuje německý jazyk a německou kulturu, lépe řečeno různé aspekty německé kultury, a podává informace o Německu. Zde pochopitelně vyvstává otázka, co je to německá kultura. Odpověď zní: široké spektrum.
LB: Jaké jsou základní cíle GI?
HB: Mezi nejdůležitější cíle patří zprostředkování a podpora německého jazyka, která se odehrává v několika rovinách. Za prvé jde o podporu výuky němčiny v hostitelských zemích (mj. podpora překladů beletrie, vytváření jazykových zkoušek, vzdělávání místních učitelů němčiny), dále máme nabídku vlastních jazykových kurzů. Ty však z politického-strategického hlediska nemají příliš velkou váhu (myslím tím v Čechách, jiná situace panuje například v Africe). Dokud budou české školy nabízet výuku němčiny na dobré úrovni, je v tomto směru GI nadbytečný. Problém tkví také v tom, že kurzy pořádané GI mohou navštěvovat jen Pražané a lidé z blízkého okolí, lidé z Liberce či Ostravy z našich kurzů bohužel příliš profitovat nemohou.
Druhým cílem je kulturní dialog, např. mezi umělci a intelektuály z České republiky a Německa. Jeho výstupem mohou být na jedné straně nejrůznější prezentace, divadelní představení, filmové festivaly a výstavy, kdy je, řekněme, něco dáváno do výlohy, na straně druhé pak například workshopy pro překladatele, které nemají přímou odezvu v médiích. Jde o to, aby výměna a dialog mezi dnešními a budoucími elitami z obou zemí byly navázány, vůbec umožněny a podporovány.
Třetím cílem je informovat o aktuálním kulturním životě v Německu. K tomu slouží jednak naše knihovna a další knihovny v ČR, se kterými spolupracujeme, jednak naše internetové stránky a další moderní komunikační kanály. [...] Základními cíly jsou tedy podpora německého jazyka, kulturní dialog a informování o Německu.
LB: Jaká specifika má pražský GI oproti ostatním GI ve světě? Liší se nějak ve svých cílech či jiných aspektech?
HB: Ano. Za prvé nesmíme zapomínat, že jsme sousedé. Může to znít banálně, ale je nutné si tuto skutečnost připomenout. Máme zde geografickou blízkost obou států (z Prahy do Drážďan je blíže než z Prahy do Ostravy), ale blízkost nelze redukovat pouze na geografii. Specifikem je také to, že toho máme více společného, než bychom si možná někdy přáli. [...] Historicky šlo o pospolitost a řadu konfliktů zároveň. V takovéto formě podobný vztah mezi Německem a jiným evropským státem neexistuje. [...] Traumata z druhé světové války a následný poválečný vývoj naše vztahy značně poznamenaly. Tato zkušenost, geografická blízkost a staletí života pospolu, ale i proti sobě, zapříčinily zejména na straně Čechů vznik jisté zdrženlivosti. Neřekl bych, že se jedná o odmítnutí, ale spíše o výhrady, distanc a jistou skepsi ke všemu německému. Ani vztahy s Nizozemci či Dány nebyly vždy ideální, ale v Česku jde o něco velmi speciálního. Nikdo o tom nechce mluvit otevřeně, ale něco zkrátka visí ve vzduchu.
LB: Daří se nějak negativní pohled části české společnosti na Německo měnit?
HB: Domnívám se, že nepochybně ano. Starší generace má s Německem osobní zkušenost, zná jazyk a měla v minulosti částečně přístup k německé kultuře. Negativní může být v případě jedinců z řad starších lidí jakási obsesivní fixace na minulost. Ale jak jsem řekl, existuje tu přímá zkušenost s Němci. V případě mladší generace jsou výhrady vůči Německu podstatně nižší – s tím ale také koresponduje určitá neznalost, často až nezájem. Pokud se svých spolužáků zeptáte, kam se chystají na cesty, možná zmíní New York, možná Londýn, Paříž, Řím nebo Milán. Města jako Berlín určitě nebudou výše než na čtvrtém místě vysněných cílů. U mladých už však neexistuje zmíněná obsesivní fixace na minulost a vytahování pomyslných strašáků ze skříní. Na druhou stranu ale toho, na to jak jsme od sebe blízko, mladí vědí o Německu jen velmi málo. [...] Co je na tom pozitivního, co negativního? Pozitivní je poměrně silná fixace na Němce, negativní je jistá apatie, neznalost.

LB: Proč se stal GI Praha regionálním institutem? Mohl byste zmínit hlavní důvody a vysvětlit, jak se liší regionální institut od běžné pobočky GI? Jsou snad státy, ve kterých najdeme regionální instituty, pro SRN důležitější než státy, ve kterých se regionální instituty nenachází?

HB: Je to taková směsice důvodů. Tak zaprvé: regionální instituty jsou čistě administrativní vnitřní strukturou. Svou roli zde hrají historické a logistické důvody, dopravní spojení, ale také náhoda. Převážně jde ale o důvody pragmatické. Co se našich kompetencí týče, rozhodujeme o tom, který institut v regionu střední a východní Evropy dostane kolik peněz a kolik bude mít pracovníků. O činnosti a programu jednotlivých institutů však nerozhodujeme.

Pozn.: GI v Praze koordinuje práci kulturních institutů v Estonsku, Lotyšsku, Litvě, Polsku, na Slovensku, v Maďarsku a ve Slovinsku.

LB: Jak chápete pojem veřejná diplomacie, případně *public diplomacy*?

HB: V německé politické diskuzi to není pojem, který by byl jednoznačný. Zde hrají velkou roli německé dějiny po roce 1945. Otázka veřejné diplomacie je pochopitelně daleko starší než Nyeův koncept soft power a německé podmínky neumožňovaly aplikaci amerického přístupu k věci, kde ministerstvo zahraničí a jeho ambasády fungovaly jako úspěšná PR agentura provozující státní public relations. Po Hitlerovi a Osvětimi bylo v zemích jako Nizozemí, Československo nebo Velká Británie mimořádně obtížné znázornit německou realitu jakožto něco hezkého. Problém s důvěryhodností je zde evidentní. [...] Od té doby bylo pro německou zahraniční kulturní a vzdělávací politiku a GI konstitutivní, zásadní, aby docházelo ke kontaktu tváří v tvář, aby nešlo o propagandu, ale o dialog mezi sobě rovnými s dostatečným prostorem pro vyjádření kritického názoru. [...] Snahou také bylo a je, aby nedocházelo k instrumentalizaci kultury pro politické účely.

LB: Jaké prostředky/kanály používáte k vykonávání veřejné diplomacie?

HB: Jedná se o pestrý mix, který se díky působení internetu a informační nabídce na internetu v poslední době velmi mění. GI je na jedné straně na Facebooku, na druhé straně ale stále používáme velmi klasické instrumenty jako hostovská představení, literární čtení a výstavy. Tento mix se musí přizpůsobovat měnící se podobě komunikace, ale také faktu, že se již – na rozdíl od doby před dvaceti, třiceti lety – nemůžeme spoléhat na dobrou znalost němčiny v České republice. Například dnešní čtení německé autorky v sálu tohoto domu (*sídlo GI na Smetanově nábřeží v Praze, pozn. autora*) bude probíhat v němčině, protože spisovatelka česky neumí, ale čtení bude simultánně překládáno. Chceme dát šanci zúčastnit se i těm, kteří nemají němčinu na dostatečně dobré úrovni pro porozumění předčítanému textu.

LB: Na kolik je GI v Praze samostatný a na kolik o jeho činnosti rozhoduje Mnichov (tj. hlavní sídlo GI)?

HB: V Mnichově se rozhoduje o tom, s jakým rozpočtem bude hospodařit náš region, a o případném rušení a zřizování nových institutů. I moje možnosti rozhodovat o vysílání německých učitelů do jednotlivých zemí jsou značně omezené. V GI v Praze působí jednak němečtí zaměstnanci vysílání do ČR přibližně na šest let, jednak místní pracovníci. [...] Zhruba 20 procent našeho rozpočtu mohu použít dle svého uvážení, zbytek připadá na nájmy, platy a další fixní náklady, které nemohu ovlivnit.

LB: Nabízí všechny pobočky GI v regionu střední a východní Evropy jazykové kurzy?

HB: Nikoliv, tři instituty (ve Vilniusu, Tallinnu a Lublani) jazykové kurzy nenabízejí. Jak jsem již naznačil, podpora německého jazyka probíhá pomocí podpory nabídky výuky němčiny hostitelské země samotné. Pobočka GI nabízí jazykové kurzy, pokud si to trh žádá, nebo pokud existuje taková potřeba, protože nikdo jiný v dané zemi není schopen kvalitní výuku jazyka zajistit. Český a polský školský systém by měl nabízet tolik možností k učení se německy, aby byl GI naprosto nadbytečný.

LB: Jak intenzivně spolupracujete s ministerstvem zahraničí (*Auswärtiges Amt*, AA) a Velvyslanectvím SRN v Praze?

HB: Spolupráce mezi ministerstvem zahraničí a GI probíhá pouze na úrovni ministerstvo – centrála v Mnichově, já jakožto ředitel regionu střední a východní Evropa s úřadem vůbec nepřijdu do styku. [...] Co se velvyslanectví v Praze týče, neprobíhá zde žádné společné obsahové plánování. Velvyslanectví však informujeme o tom, co plánujeme pro následující půlrok, hovoříme společně, ale jen velmi zřídka plánujeme společně. Velvyslanectví také samo pořádá jen velmi málo akcí, na to není zařízeno.

LB: Na kolik svobodně můžete rozhodovat o programu GI v Praze?

HB: Existují určité rámce, kterými se musím řídit, ale v zásadě mám volné ruce. Prvním limitujícím faktorem jsou finance, druhým závislost na naší partnerské síti zde v České republice a třetím měřítko

kvality. Není možné, abych například pozval svojí sestřenici nebo bývalého spolužáka, aby zde zahráli na klavír nebo uspořádali literární čtení, pokud nejsou skutečně dobrými umělci. To by bylo zásadně proti naší zásadě zprostředkovávat kvalitní kulturu. [...] Naším kritériem ale rozhodně není zvát do Prahy autory bestsellerů, protože kvalita nesouvisí s počtem prodaných knih. Musí však jít o díla aktuálně relevantní.

LB: Koncepce AA se zmiňuje o tom, že se má Německo více zaměřovat na východní Evropu. Máte nějaké signály, že by snad mělo dojít k znatelnému navýšení rozpočtu GI v regionu?

HB: Tato myšlenka není spojena s výrazným navýšením rozpočtu, dokument pouze říká, že by se v regionu střední a východní Evropa mělo dít více než dosud, zejména s ohledem na činnost GI ve Francii a v Itálii. Mělo by snad dojít k přesunu financí např. z Francie do Polska či ČR – to se lehce říká, ale v praxi je celá věc složitější. [...] Lze očekávat, že to bude dlouhodobější proces.

LB: Zmínil jste již některé partnery GI. Můžete prosím jmenovat několik dalších?

HB: Tradičně spolupracujeme s kiny, festivaly, galeriemi (DOX, MeetFactory), divadly (Nová scéna Národního divadla). V literární oblasti pak s pořadateli knižních veletrhů, často také v kooperaci s velvyslanectvími Rakouska, Švýcarska a Lucemburska. Jsme také činní v oblasti architektury a designu, zde spolupracujeme s akademiky atd. Z německých aktérů nesmím zapomenout na DAAD a různé politické nadace.

LB: Kultura versus jazyk. Co je důležitější a změnila se nějak důležitost té které entity v průběhu existence GI?

HB: To je dobrá otázka, kterou jsme mnohokrát v minulosti diskutovali. V regionu střední a východní Evropy je jazyk nepochybně velmi důležitý – jedna třetina lidí z celého světa, kteří se učí německy, pochází právě z tohoto regionu. V Brazílii nebo Austrálii ale bude situace vypadat zcela jinak; němčina tam bude hrát marginální roli. Je nutné si uvědomit, že jazyk obecně otevírá dveře k poznání kultury. [...] Obecně ale nelze říci, který element je důležitější.

LB: Proč se v posledních letech nedaří zvýšit zájem o němčinu? Domníváte se, že je Německo pro mladé Čechy málo atraktivní?

HB: Mladí lidé se o Německo příliš nezajímají a to souvisí i se zájmem o jazyk. Lidé se také čím dál tím více spoléhají na znalost angličtiny. Ve velkých německých firmách je sice angličtina často jednacím jazykem, to ale neplatí pro menší podniky. [...] Německý průmysl si v posledních letech stěžuje, že je v Čechách čím dál tím obtížnější sehnat kvalifikované zaměstnance, kteří by navíc vládli dobrou němčinou. Politika českého ministerstva školství z dlouhodobého hlediska bohužel situaci zlepšit nepomůže, Česko sobě samému škodí. [...] Řada německých a rakouských firem přišla do České republiky v 90. letech z několika důvodů: geografická a kulturní blízkost, levná pracovní síla a dobrá znalost němčiny. Pokud tyto výhody dnes zhodnotíme, zbývá v plném měřítku bohužel již jen geografická a kulturní blízkost. [...] Například pomocí kampaně Šprechtíme se snažíme zájem Čechů o němčinu zvýšit a ukázat lidem, že učit se německy se pořád vyplatí.

LB: Jak působí GI v českých, moravských a slezských regionech? Máte nějaké cílové skupiny?

HB: V České republice se potýkáme s problémem silného pragocentrismu. My jakožto zahraniční kulturní institut můžeme chtít být přítomni všude, ale to zkrátka není možné. Bylo by také velmi naivní domnívat se, že můžeme oslovit každého – kulturní institut je vždy institutem zejména pro elity. Orientujeme se především na současné opinion leadery a na budoucí opinionleadery, tedy osoby, o kterých se lze domnívat, že za deset, patnáct let budou rozhodovat o důležitých věcech. Tyto skupiny se snažíme oslovit. A proč nejsme činní více v regionech? Je to především z finančních důvodů (proto spolupracujeme v Brně, Ostravě a dalších městech s akademickými institucemi). Velkým pomocníkem je nám ale internet, prostřednictvím něhož můžeme poskytovat celou řadu informací o našem programu a o aktuálním dění v Německu. Dalším důvodem je, že kulturní institut potřebuje svou činnost multiplikovat, což obvykle znamená být v kontaktu s médii (která v ČR sídlí převážně v Praze). Uvedu příklad: pokud uspořádáme kulturní akci pro dvacet lidí, máme v zásadě dvě možnosti: buď se bude jednat o dvacet významných osobností, nebo půjde o dvacet řadových občanů, ale s tím, že o dané akci budou nějakým způsobem informovat média, aby měla akce širší dopad.

LB: Mění se nějak Vaše projekty?

HB: Myslím, že už jsem zmínil, že dnes večer proběhne literární čtení jedné německé autorky. Ve skutečnosti se jedná o sérii literárních čtení a my jsme se rozhodli, že kurátorkou celé akce bude jedna česká literární kritička. Výběr autorů a děl a moderace celé akce je čistě na ní. Domníváme se, že je dobré více spolupracovat s místními odborníky a vidět také český pohled na naši kulturu, zjistit, co je pro Čechy skutečně zajímavé. Věříme, že toto rozhodnutí také povede k zviditelnění našeho programu.

LB: Otázka závěrem: GI v Praze byl založen v roce 1990 a má za sebou více než dvacetiletou „kariéru". Jak byste ji zhodnotil. Čeho se Vám podařilo dosáhnout a čeho byste chtěli docílit v blízké budoucnosti, řekněme v nadcházejících pěti až deseti letech?
HB: Začnu opět jazykem. Našim cílem je stabilizovat zájem Čechů o německý jazyk a zamezit dalšímu poklesu. Snažíme se modernizovat a inovovat podobu výuky němčiny a doufáme, že se tak němčina stane atraktivnější. V 90. letech se nám jinak myslím podařilo zprostředkovat české veřejnosti moderní umění (tanec a divadlo), které tu chybělo. [...] Celkově je naše práce běh na dlouhou trať, ale jsme myslím, na dobré cestě.
LB: Mnohokrát děkuji za rozhovor.

Pozn: Rozhovor proběhl v mimořádně příjemné atmosféře, ředitel institutu mi popřál hodně štěstí v další práci a dokonce dal k dispozici část interního dokumentu (regionální strategie pro léta 2011-2014).

Příloha č. 3

Rozhovor s pracovníky kulturního oddělení Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v Praze, paní Dr. Josefine Wallat a panem Svenem Hannßem, 29. února 2012 (zkrácený překlad z německého jazyka)

LB – autor práce
JW – Dr. Josefine Wallat
SH – Sven Hannß

LB: Jak chápete pojem veřejná diplomacie, popřípadě *public diplomacy*?
SH: Pod tímto pojmem si představím situaci, kdy se dva státy snaží vybudovat velmi dobré vzájemné vztahy v každé oblasti života společnosti, ať už obecně v politice nebo v oblasti hospodářství a kultury. My se zde na kulturním oddělení zaměřujeme především na kulturu a politická témata týkající se česko-německých vztahů.
LB: Často dochází k zaměňování pojmů veřejná diplomacie a kulturní diplomacie, např. i v dokumentech Ministerstva zahraničních věcí SRN (*dále jen AA, z německého Auswärtiges Amt*). Chápete tyto dva pojmy jako synonyma či nikoliv?
SH: Musím přiznat, že jste mě trochu zaskočil. Při naší každodenní práci příliš nepoužíváme slovo diplomacie. Jedná se spíše o politické výrazy, o diplomacii na jiné úrovni. Diplomacie, kultura, hospodářství, to vše spolu souvisí. Stoprocentně na to odpovědět neumím. Co se skrývá pod nadřazeným pojmem diplomacie, je nám pochopitelně jasné. O teoretickém pojetí a zařazení jednotlivých kategorií v praxi ale tolik nepřemýšlíme.
LB: V Koncepci kulturní a vzdělávací politiky AA ze září 2011 se píše, že se formy a znaky komunikace mění, a proto se SRN musí zaměřit na kulturní, stejně jako na svou veřejnou diplomacii. „Možnosti, jak přímo oslovit lidi z celého světa, vytvořit a udržet mezinárodní sítě (kontakty), enormně vzrostly. I naše komunikace Německa se proto musí ještě zlepšit.“ Rád bych se proto dozvěděl, jaké prostředky především používáte při vykonávání veřejné diplomacie v České republice.
SH: Pokud budu mluvit o činnosti kulturního oddělení, je pro nás důležitý kontakt s českými kulturními a vzdělávacími institucemi a především také komunikace s našimi zprostředkovateli kultury (Goethe-Institut, DAAD, Německá škola v Praze, Pražský literární dům autorů německého jazyka atd.). Sami organizujeme jen velmi málo kulturních akcí, k tomu ani nemáme prostředky; jsme spíše partneři mnoha akcí. K tomuto účelu je zde Goethe-Institut, který má větší finanční možnosti – pořádá celou řadu kulturních akcí, nabízí služby celotýdenně otevřené knihovny a celkově se stará o lepší viditelnost Německa. [...] Zmínil bych ale kampaň Šprechtíme, v níž hrajeme vůdčí roli. Jistě už jste viděl nějaké plakáty nebo slyšel spot v rádiu, ve kterém vystupuje Karel Gott, který nám přislíbil spolupráci a zasazuje se o němčinu. Jde tedy především o propagaci německého jazyka v České republice. Důležité jsou pro nás také kontakty s českým ministerstvem školství, opět zejména co se výuky německého jazyka týče. I zde máme ale jen omezené možnosti. V této souvislosti bych ještě připomněl, že v ČR působí kolem třiceti učitelů němčiny vyslaných z Německa, aby na různých školách prováděli kvalitní výuku němčiny. Práci koordinujeme s MŠMT a i v této oblasti máme velmi dobré vztahy.
LB: Americký profesor Nicholas Cull tvrdí, že veřejná diplomacie začíná nasloucháním. Jakými prostředky tedy naslouchá SRN České republice a jejím obyvatelům? Provádíte například nějaké průzkumy veřejného mínění?
SH: Velvyslanectví SRN v Praze zatím žádnou anketu v ČR neprovádělo. Pochopitelně ale vyhodnocujeme úspěšnost jednotlivých projektů týkajících se kultury a hospodářství, zajímá nás, jak dopadly. Ne vždy je jednoduché zjistit, jestli byl daný projekt úspěšný, např. u zmíněné kampaně Šprechtíme je to poměrně komplikované, výsledky lze často pozorovat až po několika letech. Počet lidí učících se německy bohužel není příliš stabilizovaný (*od roku 1990 došlo k rapidnímu poklesu žáků učících se ve škole němčinu, pozn. autora*). Důležitost angličtiny jako prvního cizího jazyka nechceme zpochybňovat, s tím se nedá nic dělat, ale co se druhého cizího jazyka a jeho výběru týče, byli bychom rádi, kdyby rodiče nevybírali na příklad španělštinu nebo francouzštinu jen proto, že děti daný jazyk slyšely na dovolené a líbil se jim a chtějí jednou za rok jet do Španělska nebo do Francie, ale aby brali v potaz i fakt, že Německo a Rakousko jsou hlavní obchodní partneři a také pochopitelně sousedé.

LB: Až do tohoto školního roku bylo možné mít němčinu i jako první cizí jazyk, ale vláda rozhodla, že v budoucnosti bude mnohem více preferovat angličtinu. Osobně jsem měl možnost pozorovat snahu Goethe-Institutu a dalších organizací toto rozhodnutí změnit, můžete to prosím nějak okomentovat?
SH: Naším úkolem není přesvědčit českou vládu, nemůžeme se vměšovat do vnitřních záležitostí jiného státu. Každý stát se musí rozhodnout, jakou politiku bude mít. [...] V tomto směru vidíme, že diplomacie má své limity.
LB: Existuje nějaká konkrétní koncepce kulturní a vzdělávací politiky přímo pro Českou republiku?
SH: Máme pochopitelně konkrétní cíle, kterých chceme dosáhnout. [...] Jedná se především o kampaň na podporu německého jazyka a celou řadu kulturních projektů. O jejich realizaci se stará zejména Goethe-Institut. Velvyslanectví se podílí na jejich realizaci finančně. Snažíme se podporovat projekty zaměřené na děti a mládež; dále projekty v různých regionech: jak výstavy, tak sympózia. Podporujeme také setkávání mládeže z obou zemí. [...] Vzniklo například divadelní představení, které připravily děti z obou zemí. Důležitým projektem je také Pražský divadelní festival německého jazyka, který se koná již tradičně pod patronátem prezidentů SRN, České republiky, Rakouska a Švýcarska. Považuji ho za jakýsi maják kulturní výměny mezi Českem a německy mluvícími státy. Neuvědomuji si, že by existovala země, ve které by probíhal festival srovnatelného rozměru a tak dobré pověsti. Takový festival neprobíhá v Polsku, pravděpodobně ani ve Švédsku, ani ve Spojených státech; jedná se o festival skutečně jedinečný.
Pozn.: Přesné znění koncepce není bohužel veřejně dostupné (interní dokument).
LB: A co se rozpočtu týče?
SH: Mohu říci, že se jedná o sumu v řádu statisíců eur. Vzhledem k tomu, že je Česká republika naším sousedem, je to relativně malá suma a přáli bychom si pochopitelně rozpočet větší.
LB: Daří se vám získávat partnery v privátním sektoru, např. z řad německých firem?
SH: Daří, ale je to obtížné. Aktuálně v souvislosti s hospodářskou krizí. [...] Důležitou roli zde hraje marketing. Je důležité, aby podpořené akce byly úspěšné a byly vidět, jako je tomu v případě zmiňovaného Pražského divadelního festivalu německého jazyka. Pouze prostřednictvím vstupenek není možné podobné akce financovat. Firmám zaručíme, že jejich logo bude na všech propagačních materiálech atp. [...] Firmy si také uvědomují, že je třeba podporovat německou kulturu v Česku.
Pozn.: K rozhovoru se teprve nyní připojuje i paní Dr. Wallat...
LB: V koncepci zahraniční kulturní a vzdělávací politiky MZV SRN se uvádí, že má dojít k většímu zaměření na region střední a východní Evropy. Dochází k naplnění této strategie?
JW: V této souvislosti bych chtěla upozornit na rozsáhlou kampaň na podporu němčiny v ČR Šprechtíme. V roce 2011 jsme do této kampaně investovali 70.000 € a v roce 2012 to bude částka stejná, ne-li vyšší, další finance putují z Rakouska. Podobný projekt máme i v Polsku. Domnívám se, že podporujeme celou řadu projektů poměrně zajímavými částkami.
LB: Pokud se ale podíváme na rozpočet určený pro země západní Evropy, zejména Francii a Itálii, na počet Goethe-Institutů v těchto zemích...
JW: Ano, ale je třeba také zohlednit počet obyvatel v těchto státech. Co se například stipendií poskytovaných DAAD týče, může se ČR pochlubit nejvyšší hustotou poskytovaných stipendií na hlavu. Ročně DAAD v ČR rozdělí přes 400 stipendií. [...] Nemá také smysl tvrdit, že je střední a východní Evropa důležitější než Francie. To je nesmysl, nesrovnatelné. Spolupráce s Francií probíhá od konce války a zde jsme zkrátka měli více času. Zde nelze srovnávat. V Polsku i České republice podporujeme opravdu hodně projektů, v Maďarsku právě vzniká první německo-maďarská univerzita.
LB: Jak intenzivně spolupracujete s Goethe-Institutem?
SH: Spolupráce s GI je pochopitelně velmi intenzivní. Zajímavé je, že pražský GI je také regionálním institutem (*více viz rozhovor s Dr. Blömekem*). [...] GI nás pravidelně informuje o své činnosti, spolupracujeme s ním na projektu Šprechtíme a celé řadě dalších projektů.
LB: Z důležitých partnerů jste již jmenoval Goethe-Institut, DAAD a česká ministerstva. Jaké další byste ještě zmínil(a)?
JW: Z německých institucí je to Centrála pro zahraniční školství, která je koordinátorem pro zhruba dvacet pět německých učitelů vyslaných do vybraných českých škol. I to je hodně. Spolupracujeme také s Německou školou v Praze, ale také s dalšími českými školami, které se specializují na výuku německého jazyka (Gymnázium Thomase Manna v Praze, škola v Liberci a další). Dále se zajímáme o katedry germanistiky na českých univerzitách, kde působí lektoři DAAD.

LB: Tento problém už jsme také částečně zmínili, ale ještě jednou. Z jakého důvodu podle Vás klesá počet Čechů učících se německy? Myslíte si, že Německo není pro mládež dostatečně atraktivní? Kde je problém?
JW: Velkým problémem je pro nás fakt, že české základní školství vyžaduje učit se pouze jeden cizí jazyk. A pochopitelně je to angličtina. Na rozdíl od Polska, kde se děti povinně učí dvěma cizím jazykům a kde počet lidí učících se Německy roste, a v rozporu s přáním Evropské unie, aby se školáci naučili dvě cizí řeči, je v ČR povinný jen jazyk jeden. Naším přáním je, aby to byly jazyky dva, protože v takovém případě je pak mnohem snazší vybrat si jako druhý cizí jazyk němčinu. Souboj angličtina versus němčina nemůžeme nikdy vyhrát, to je jasné. Angličtina je základ. Dle našeho názoru ale sama angličtina nestačí. Kdyby existovala volba prvního i druhého cizího jazyka, měli bychom větší šanci na úspěch. V Německu si žáci volí, kterým jazykem chtějí začít, někteří například začnou francouzštinou a pak si přidají angličtinu, na některých školách se vyučují tři cizí jazyky. [...] Bude-li více jak jeden cizí jazyk povinný, budeme mít šanci uspět. Ocenili bychom zkrátka, kdyby existovala větší možnost volby. Neměli bychom myslet jen na budoucí kariéru, ale zohledňovat také rodinné vazby, geografické faktory (blízkost k hranicím) atd. Umím si klidně představit, že se děti v Praze budou učit vietnamsky, nebo jakýkoliv jiný jazyk. Možnost volby je ale zásadní.
LB: O kampani Šprechtíme jsme již mluvili. Pokud se podíváme na logo Goethe-Institutu, stojí pod ním: „Jazyk. Kultura. Německo." Je tedy kampaň Šprechtíme zaměřena jen na německý jazyk, nebo i na propagaci Německa jako země?
JW: Během příprav kampaně jsme o tomto problému dlouze diskutovali, ale nakonec jsme se rozhodli zaměřit ji primárně na cílenou propagaci jazyka, ale v širším kontextu. Kampaň např. říká: „Učit se němčinu má smysl, protože její znalost nám otevírá řadu pracovních příležitostí." Na kampani se z německé strany podílíme nejen my a GI, ale také Česko-německá obchodní a průmyslová komora, DAAD, ZfA a dále řada rakouských institucí. Spoustu lidí jezdí nakupovat do Německa a lyžovat do Rakouska, ale my nyní skutečně neděláme nějakou cílenou reklamu těmto zemím. Chceme spíše lidi motivovat ke studiu němčiny.
LB: Kde všude lze vidět plakáty kampaně Šprechtíme? Viděl jsem jich hodně v Praze, ale našli bychom je i v jiných městech?
SH: Nedávno proběhla měsíční kampaň v Brně. Plakáty jsme zaslali všem českým školám a také máme smlouvu s Kauflandem, v jehož prodejnách jsou plakáty k vidění. Nyní plánujeme kampaně v dalších městech...
JW: ... a propagaci v různých regionálních novinách (aktuálně na Plzeňsku) a Učitelských novinách.
LB: Máte vytipovány nějaké cílově skupiny? Hovořili jsme hodně o dětech a mládeži. Existují i další cílové skupiny?
JW: My, jakožto velvyslanectví, jsme tu pro každého. Pro nás neexistují žádné cílové skupiny. Každý, kdo se zeptá, dostane také odpověď. Kooperujeme s mládeží, divadly, kiny, hudebníky, učiteli německého jazyka atd. Ale konkrétní cílové skupiny nemáme. Naší cílovou skupinou je obyvatelstvo České republiky.
SH: Ano, jsme tu pro každého. Pro děti, studenty, pro zájemce o německou kulturu. Důležití jsou pro nás také rodiče, kteří mohou spolurozhodovat o tom, jaké jazyky se děti budou učit. [...]
JW: 20. června 2012 opět pořádáme den otevřených dveří a každý je srdečně zván.
LB: Můžete prosím nějak okomentovat změny, kterých současná veřejná diplomacie SRN v ČR doznává?
JW: Jedním aspektem je skutečnost, že musíme myslet na to, že přísun financí není nekonečný. Co se například stipendií poskytovaných DAAD týče, přemýšlíme o tom, jestli se taková velká investice vyplatí. Důležité je pro nás zejména dlouhodobé udržení kontaktu podpořených osob. Proto vznikl např. alumni-klub *Alumniportal Deutschland*, který se snaží o udržení a navazování nových vazeb. Stipendistů je velmi mnoho, kromě těch podpořených prostředky DAAD také studenti podpoření Nadací Alexandra von Humboldta nebo Česko-německým fondem budoucnosti. My sami nestačíme všechny stipendisty osobně oslovit, ale existují organizace, které se o to snaží (DAAD, *Alumniportal Deutschland*). Existuje řada možností, aby se tito lidé setkávali, vyměňovali si své zkušenosti atd.
LB: Často se také mluví o nutnosti doplnit pouhý export kultury o další aktivity...
JW: Jedním z trendů je například podpora neoficiálního umění místo oficiálního. Nedávno jsme v Brně podpořili instalaci výstavy mladých umělců, dalším trendem je podporovat málo známé začínající kapely; populární je také výměna dýdžejů. [...] Existuje tedy jednak jakási tradiční větev (německá výstava instalovaná v českém muzeu), jednak aktivity orientované mnohem více na vzájemnou

spolupráci lidí z obou zemí. Takovým příkladem může být akce s názvem Německá výzva v MeetFactory (*mezinárodní centrum pro současné umění, pozn. autora*) financovaná GI, kde půl roku mladí umělci z obou zemí spolupracovali na umělecké tvorbě. Projektu se zúčastnil např. český umělec David Černý. Mladá umělecká česko-německá scéna ale často funguje tak dobře, že nás vůbec nepotřebuje. Jiným příkladem je rezidence Pražského literárního domu, kam přijíždějí mladí němečtí spisovatelé, aby tvořili společně s českými začínajícími literáty a inspirovali se cizím prostředím. V opačném směru podporuje DAAD výjezd českých umělců do Německa. Navazování nových kontaktů se tak velmi dobře daří.
SH: Hojně spolupracují také české a německé školy. Je to například Německo-česká fotbalová škola. Nevýznamné také nejsou partnerství českých a německých měst, nejen Prahy, ale i malých měst.
JW: Mnoho v oblasti veřejné diplomacie dělá i TANDEM (*Koordinační centrum česko-německých výměn mládeže, pozn. autora*), podporovaný vládami obou zemí. [...] Výměny školáků, partnerství škol, praxe v sousedské zemi. Tato síť kontaktů je podle mě skutečně prima. Takovou síť kontaktů nemáme s Rakouskem, nemáme ji s Dánskem, Nizozemím ani jinými srovnatelnými státy. Ani s Maďarskem, kde máme tradičně skutečně velmi dobré vztahy.
LB: Závěrem bych se rád zeptal, jaké jsou plány či přání velvyslanectví do budoucnosti?
JW: Chtěli bychom zastavit pokles zájmu o němčinu. Také bychom byli velmi rádi, kdyby se nechala česká vláda přesvědčit, že vícejazyčnost je důležitá a může být velkou výhodou. Z řad německých firem působících v Čechách velmi často slýcháme stížnosti, že zde ubývá počet kvalifikovaných pracovníků, kteří se umí dorozumět německy. I proto se tak intenzivně snažíme o podporu německého jazyka. Hrozí totiž, že tyto firmy, které sem dříve přišly právě kvůli dobré jazykové vybavenosti zaměstnanců, odejdou do jiných zemí. Rádi bychom zvýšili počet lidí učících se německy, nebo jej alespoň stabilizovali; i jejich jazykovou úroveň je třeba zlepšit – řada lidí má sice základy, ale ty pro firemní praxi často nestačí. To jsou ale věci, které musí chtít česká strana sama. My nikoho nutit nemůžeme.
Za druhé bychom chtěli, aby si Češi představovali pod pojmem „Německo“ atraktivní zemi. Německo, to není jen eintopf a Vinnetou. Největší předsudky mají lidé, kteří do Německa zavítají jen velmi zřídka, nebo tam nikdy nebyli. Špatné počasí, špatná kuchyně, nepříjemní a studení lidé... Takových předsudků bychom se rádi zbavili. Německo je také zemí, kde je spoustu nádherných měst a památek, turistických stezek a lyžovat se dá nejen v Rakousku, ale i u nás. Představit Německo jako atraktivní zemi, to je náš cíl.
LB: Mnohokrát děkuji za rozhovor.

Pozn: Rozhovor byl veden ve velmi přátelské atmosféře, závěrem byla učiněna nabídka úřad v případě potřeby znovu kontaktovat.

Příloha č. 4

Ukázka programu pražského Goethe-Institutu (březen/duben 2012)

03
04
2012

GOETHE INSTITUT
Sprache. Kultur. Deutschland.

Milí přátelé pražského Goethe-Institutu,

naše nabídka následujících měsíců se nese v duchu kulturní rozmanitosti, migrace a integrace a s tím spojenými společenskými výzvami: Goethe-Institut iniciował hostování cenami ověnčené inscenace **Šílená krev**, která se zabývá stereotypními názory v rámci evropských integračních debat a kulturními průvodními jevy soužití různých etnických skupin. Moderovaný rozhovor s laureátem **Abbasem Khiderem** o jeho vlastních otřesných zážitcích z iráckého vězení tématizují jiný aspekt migračních hnutí. Rumunská rodačka a nositelka Nobelovy ceny, **Herta Müller**, bude 5. dubna číst v Praze ze své tvorby. A pozvánka na závěr: chcete-li si prověřit znalosti němčiny či fotbalové nebo fotografické dovednosti, zúčastněte se našich **soutěží**!
Těšíme se na Vaši návštěvu!

Dr. Heinrich Blömeke
Ředitel

Přednáška
1|3|2012 18:00
Goethe-Institut, 2. patro

FRIEDRICH WILHELM GRAF: CO JE TO MODERNÍ NÁBOŽENSTVÍ?
Přednáška renomovaného teologa a myslitele se koná v rámci dlouhodobého bilaterálního projektu Náboženské kultury v Evropě 19. a 20. století, který vznikl v intenzivní spolupráci Univerzity Karlovy a Univerzity Ludwiga Maxmiliána v Mnichově.
Moderace: **Miloš Havelka**. Simultánní překlad do češtiny.

Divadlo
5|3|2012 20:00
Nová scéna Národního divadla
www.novascena.cz
www.hallhausnaunynstrasse.de

ŠÍLENÁ KREV
Inscenace nezávislého berlínského souboru **Ballhaus Naunynstraße** vypráví příběh učitelky multietnické rebelující třídy, která zabaví jednomu ze studentů zbraň a udělá ze svých žáků rukojmí ve snaze přiblížit jim myšlenky Friedricha Schillera. Autoři si vzali na mušku hloupost všech zobecňujících „pravd" o Turcích i Němcích a vznikla tak drsná komedie o spolužití etnických skupin v Evropě. V německém originále s českými a anglickými titulky.

Soutěž
5|3–1|4|2012
www.facebook.com/GoetheInstitutPrag

NEVYPRÁVĚJ MI POHÁDKY, VYPRÁVĚJ MI O SVĚM SVĚTĚ
Fotosoutěž na Facebooku pro studenty od 13 do 18 let u příležitosti 200. výročí vydání pohádek bratří Grimmů.

Film
6–15|3|2012
Praha
www.jedensvet.cz

FESTIVAL JEDEN SVĚT: RADIOAKTIVISTÉ
V kategorii **Takzvaná civilizace** bude za přítomnosti německých režisérek **Julie Leser** a **Clarissy Seidel** promítán jejich film Radioaktivisté. Snímek dokumentuje bouřlivé reakce aktivistů proti jaderné energetice po fukušimské katastrofě.

Foto: Aller - Jamais Retour (Ulrike Ottinger)

... promítání jejich film Radio-
... Snímek dokumentuje bouřlivé reakce aktivistů proti jaderné energetice po fukušimské katastrofě.

Výstava
7–27|3|2012
Vernisáž: 6|3|2012 18:00
Goethe-Institut, 2. patro
Filmy
16–17|3|2012 21:00
Kino Evald
www.evald.cz

ULRIKE OTTINGER – RETROSPEKTIVA
Výstava zachycuje filmové i fotografické dílo německé autorky **Ulrike Ottinger**, která již od poloviny 80. let 20. stol. zkoumá rozdílné kultury celého světa. Paralelně k výstavě budou v kině Evald promítány její filmy **Johanka z Arku Mongolská** a **Úchyl Orlando**. Johanka je dokonalou kombinací nevšední fikce a etnografické dokumentace. Úchyl Orlando je volnou adaptací románu Virginie Woolfové **Orlando** z roku 1928. S českými titulky.

Film a výstava
12–16|3|2012
Ostrava
Minikino, Klub Atlantik
www.ckv-ostrava.cz

2. ČESKO-NĚMECKÉ KULTURNÍ DNY
Vedle autorského čtení bude jako příspěvek Goethe-Institutu k vidění retrospektiva **Fatiha Akina** i nejnovější snímky z německé produkce za rok 2011 a v neposlední řadě také plakáty jednoho z nejvýznamnějších německých tvůrců **Klause Staecka**.

Film
13|3|2012 18:00
Kino Goethe, 2. patro

OZVĚNY FILMFESTU 2009-2010: MILÝ FIDELE
R.: Wilfried Huismann, D 2000, 91 min., německy s českými titulky
Maritě Lorenz je 61 let a žije v chudé newyorské čtvrti. Ještě jednou touží navštívit Kubu, aby opět viděla Fidela Castra, svou velkou lásku. **Milý Fidele** je pohnutým příběhem neobyčejné ženy, jejíž osobní život odráží dramatické kapitoly politických dějin dvacátého století.

Divadlo
15|3|2012 20:00
Divadlo Na Prádle, Besední 3, Praha 1
www.divadlo-leti.cz
www.napradle.cz

DAVID GIESELMANN: PLANTÁŽ
MEZINÁRODNÍ REZIDENČNÍ PROGRAM DIVADLA LETÍ
Německý dramatik **David Gieselmann** vytvořil ve spolupráci s českým hudebníkem **Tomášem Polákem** (MIG 21) zcela svébytnou verzi své hry **Plantáž** volně odkazující na Čechovův Višňový sad. Ta je nyní realizována jako první titul řady „současný experimentální muzikál" v rámci projektu Centra současné dramatiky.

Autorské čtení
16|3|2012 19:00
Goethe-Institut, 1. patro

JAROMÍR KONEČNÝ: TATAR MIT VEILCHEN
Česko-německý autor **Jaromír Konečný** čte ze svého nového románu **Tatar mit Veilchen** a poslední sbírky povídek **Fiffi poppt den Elch**. V němčině. Ve spolupráci s germanistickou studentskou konferencí Pragestt.

Veletrh
15–16|3|2012
www.linguashow.cz

VELETRH LINGUA SHOW
Goethe-Institut se zúčastní mezinárodního veletrhu jazyků v Praze, kde představí svou nabídku a aktivity v oblasti výuky němčiny a kultury.

Přednáška s diskuzí
22|3|2012 18:00
Goethe-Institut, 2. patro
www.odedezer.com
www.de-sign.info

DE.SIGN – GRAFICKÝ DESIGN PRO 21. STOLETÍ: ODED EZER
Mezinárodní diskuzní řada pokračuje přednáškou předního izraelského grafického designéra a typografa. **Oded Ezer** je tvůrcem „biotypografie" a pionýrem v oblasti 3D hebrejského písma. Přednáška se koná ve spolupráci s Velvyslanectvím Státu Izrael. Moderace večera: **Filip Blažek**. V angličtině se simultánním tlumočením do češtiny.

Film
22–30|3|2012
CineStar Praha – Anděl
Radlická 3179
www.febiofest.cz

FEBIOFEST: PORTRÉT ANDREASE DRESENA
Letošní ročník festivalu FEBIOFEST uvede poctu německému režisérovi **Andreasi Dresenovi** a promítne jeho nejnovější snímek **Konečná uprostřed cesty**. Dále budou uvedeny snímky: **Whisky s vodkou**, **Láska na grilu** a **Noční postavy**. S českými titulky.

Hudba
23–24|3|2012
Bio Oko, MeetFactory
www.lunchmeat.cz

FESTIVAL LUNCHMEAT
3. ročník mezinárodního festivalu elektronické hudby, vizuálního umění a nových médií přiveze do Prahy hned tři německé projekty: **Incite**, **Hecq** a **MFO**.

Semináře a workshopy
24|3|2012
Goethe-Institut
www.goethe.de/prag/lehren
www.sgun.cz

MLUVÍME NĚMECKY! - ŠPRECHTÍM, ŠPRECHTÍŠ, ŠPRECHTÍME
DEN UČITELŮ NĚMČINY 2012
Jednodenní vzdělávací akce pro učitelky a učitele němčiny ve spolupráci se Spolkem germanistů a učitelů němčiny.

Autorské čtení a diskuze
26|3|2012 19:00
Goethe-Institut, 2. patro

ABBAS KHIDER: DIE ORANGEN DES PRÄSIDENTEN
V rámci řady Literatura pod vysokým napětím **Abbas Khider** líčí v románu **Die Orangen des Präsidenten** vlastní

Příloha č. 5
Rozpočet kulturní a vzdělávací politiky SRN na rok 2009

REGIONÁLNÍ ROZDĚLENÍ ROZPOČTU aneb kolik procent rozpočtu putuje do jednotlivých regionů:

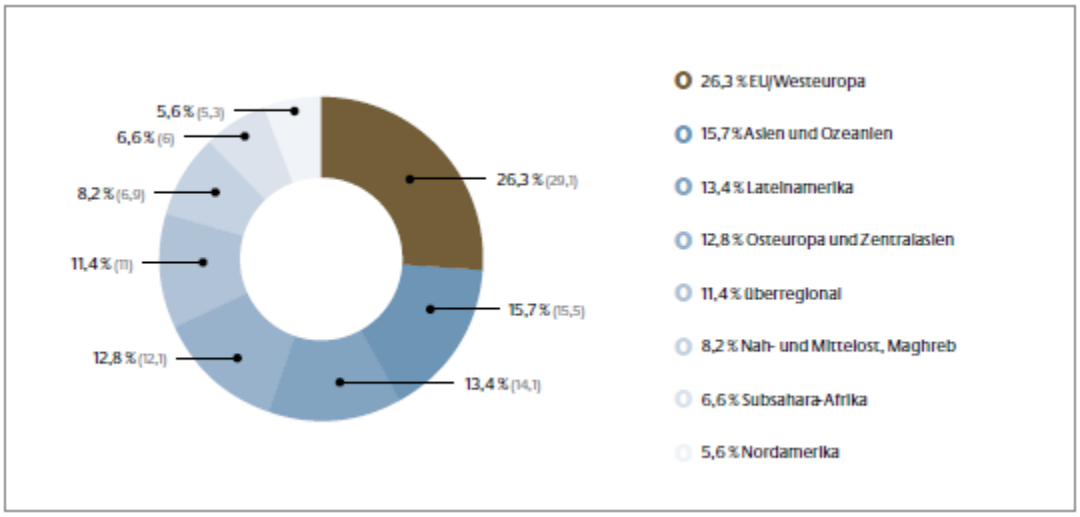

INSTITUCIONÁLNÍ ROZDĚLENÍ ROZPOČTU aneb kolik procent rozpočtu putuje do jednotlivých institucí:

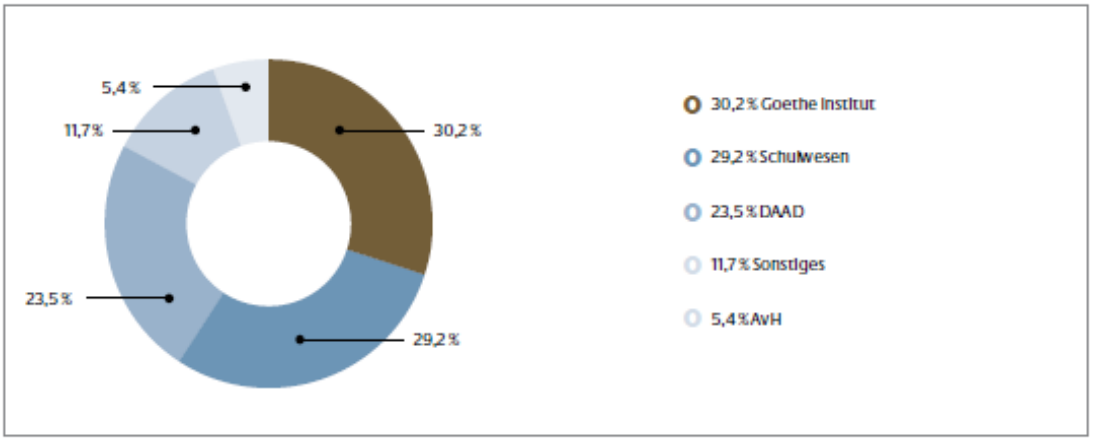

Zdroj: AUSWÄRTIGES AMT. *Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik in Zei.* Oficiální dokument MZV SRN. Berlín: 2011. Dostupné z: <http://www.auswaertigesamt.de/cae/servlet/contentblob/560176/publicationFile/144772/110112-AKBP-Bericht.pdf>.